

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Eurooppalainen lapsitakuu

Suomen

seurantaraportti 2026

Sisällys

1 Johdanto, tausta ja keskeiset uudistukset (introduction, context and main reforms).....	2
1.1 Johdanto (Introduction).....	2
1.2 Tausta (Context).....	3
1.3 Keskeiset uudistukset (Main reforms, 2024–2026)	7
2 Mahdollistavat toimintapoliittiset puitteet (Enabling policy framework)	11
2.1 Johdonmukainen sitoutuminen lasten hyvinvointia edistävään politiikkaan.....	11
2.2 Lapsiperheköyhyydestä Suomessa.....	13
2.3 Sosiaaliturvaetuudet osana sosiaaliturvaa	14
2.4 Lapsiin kohdistuva budjetointi Suomessa (2026) – valtion talousarvioesityksen (2026) lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuvat määrärahat (lapsibudjetointi).....	17
2.5 Muut lasten hyvinvointia edistävät ja syrjäytymistä ehkäisevät toimet	22
3 Keskeiset palvelut (Delivery of key services)	23
3.1 Varhaiskasvatus	23
3.2 Perusopetus ja toisen asteen koulutus.....	24
3.3 Maksuton ateria varhaiskasvatus- ja koulupäivän aikana.....	26
3.4 Osallistuminen vapaa-ajantoimintoihin	26
3.5 Lasten ja nuorten terveydestä sekä terveydenhuoltopalveluista.....	27
3.6 Terveellinen ravinto	33
3.7 Asuminen.....	34
3.9 Tietoja eräistä eurooppalaisen lapsitakuun kohderyhmistä	35
4 Rahoitus (Funding)	42
5 Seuranta (Monitoring)	43
6 Hallinto ja sidosryhmien osallistaminen (Governance and involvement of stakeholders)44	
7 Suunnittelut toimet ja hyvät käytännöt (Planned actions ja good practices)	45
8 Yhteenveto (Conclusion).....	45

1 Johdanto, tausta ja keskeiset uudistukset (introduction, context and main reforms)

1.1 Johdanto (Introduction)

Suomessa eurooppalaista lapsitakuuta toteutetaan osana kansallista lapsistrategiatyötä. Lapsitakuukoordinaattoriksi on nimetty lapsistrategian erityisasiantuntija. Lapsistrategiaryhmä huolehtii strategian toimeenpanosta sekä osana sitä eurooppalaisen lapsitakuun koordinaatiosta ja seurannasta. Suomen kansallinen toimintasuunnitelma lapsitakuun toteuttamiseksi¹ julkaistiin huhtikuussa 2022 ja Suomi jätti ensimmäisen seurantaraporttinsa maaliskuussa 2024².

Tässä toisessa Suomen seurantaraportissa kuvataan alkuun viime aikoina tapahtuneita merkittäviä globaaleja ja kansallisia toimintaympäristön muutoksia, joilla on ollut vaikutuksia lasten, nuorten ja perheiden asemaan sekä myös eurooppalaisen lapsitakuun suositusten toimeenpanoon. Näihin kuuluu myös suuri rakenteellinen uudistus, jossa sosiaali- ja terveydenpalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Hyvinvointialueiden käynnistymisestä on kulunut vasta lyhyt aika, joten niiden toiminnasta ja kaikista palveluista ei ole vielä saatavilla kattavaa tietoa.

Raportissa kuvataan myös Suomen palvelu- ja etuusjärjestelmäkokonaisuutta sekä niihin liittyvää rahoitusta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsitakuuta koskeviin teema-alueisiin sekä niihin lapsiryhmiin, jotka ovat kohderyhminä. Raportissa tuodaan esille myös keskeisiä lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavia uudistuksia, hankkeita, strategioita ja politiikkaohjelmia, jotka ovat ajankohtaisia käsillä olevan seurantaraportin kannalta. Suomi vastasi komissiolle kysymyksiin lapsitakuun toteuttamisesta 6.2.2026 (European Child Guarantee – Assessment of compliance by Finland). Tässä seurantaraportissa ei toisteta komissiolle annettuja vastauksia, vaan keskitytään tuomaan esille lisätietoa Suomen tilanteesta ja toimista.

Suomen järjestelmä on ainutlaatuinen, koska universaaleihin palveluihin perustuva julkinen sektori toimii tiiviissä yhteistyössä järjestöjen (kolmas sektori), yksityisten toimijoiden ja neljännen sektorin kanssa. Näiden välinen luottamus, työnjako ja toisiaan täydentävät roolit ovat mahdollistaneet palvelujärjestelmän, jota vastaavaa ei muissa maissa juuri esiinny. On myös hyvä erikseen todeta, että Suomessa seurakunnat ja kirkko ovat merkittäviä lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnan tuottajia, koska ne tarjoavat laajan kirjon säännöllistä, maksutonta tai edullista toimintaa, kuten kerhoja, leirejä, nuorten iltoja ja kasvatuksellista tukea. Kirkko ja seurakunnat tekevät myös työtä lapsiperheköyhyyden poistamiseksi sekä tarjoavat tukea ja apua taloudellisissa vaikeuksissa oleville perheille.

Eurooppalaisella lapsitakuulla ja sen toimeenpanolla on ollut merkitystä Suomen lapsi- ja perhepolitiikassa. Vaikka lapsiperheköyhyyttä ei ole saatu viime hallituskaudella tehtyjen suunnitelmien mukaisesti vähennettyä johtuen sekä globaaleista että kansallisista toimintaympäristön nopeista muutoksista ja taloudellisista haasteista, lapsitakuulla on kuitenkin ollut vaikutusta keskusteluihin ja suunnitelmiin, ja ongelmiin on kuluvalle hallituskaudella pyritty löytämään ratkaisuja. Lapsitakuutyö on myös vahvistanut asiaan liittyviä keskusteluja kansalaisyhteiskunnan ja valtionhallinnon välillä. Lapsitakuun toimeenpano on tehostanut lasten hyvinvointi-indikaattorityötä ja sen kehittämistä. Lapsiasiavaltuutetun lapsiasianeuvottelukunnan yhteyteen tullaan perustamaan oma alatyöryhmänsä eurooppalaisen lapsitakuun implementoinnin ja seurannan tukiryhmäksi.

¹ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-784-3>

² <https://lapsistrategia.fi/wp-content/uploads/2024/04/Eurooppalainen-lapsitakuu.-Virkamiesraportti-2024.pdf>

1.2 Tausta (Context)

- **Merkittävät muutokset toimintaympäristössä**

Viimeaikaisissa toimintaympäristön muutoksissa on tunnistettu Suomeen kriittisesti vaikuttavia epävarmuustekijöitä, jotka vaikuttavat merkittävällä tavalla Suomen tulevaisuuteen ja siten myös lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.³

Suomen tulevaisuuteen vaikuttavia merkittäviä geopoliittisia muutostekijöitä on kuvattu valtioneuvoston Tulevaisuusselonteossa⁴. Globaali vastakkainasettelu ja suurvaltojen väliset jännitteet ovat lisääntyneet ja ne kytkeytyvät turvallisuuteen, talouteen, teknologiaan, huoltovarmuuteen, teollisuuteen ja kauppaan. Venäjän suurvaltapyrkimykset ja sen aloittama hyökkäyssota Ukrainassa vaikuttavat laaja-alaisesti ja pitkäaikaisesti turvallisuus- ja toimintaympäristöön. Venäjä on uhka Suomen turvallisuudelle ja lisää kansainvälistä epävakautta.

Julkiseen talouteen vaikuttaa puolustusmenojen voimakas kasvattaminen. Suomi nostaa puolustusmenojen tason vähintään 3 prosenttiin bruttokansantuotteesta (BKT) vuoteen 2029 mennessä. Lisäksi Naton jäsenmaat sitoutuivat vuonna 2025 nostamaan puolustusmenonsa viiteen prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2035 mennessä. Tästä 3,5 prosenttia tulee käyttää suoriin puolustusmenoihin. Loput 1,5 prosenttia tulee kohdentaa puolustusta ja turvallisuutta tukeviin investointeihin.⁵

Teknologian kehitys, ilmastonmuutos ja luontokato sekä väestörakenteen muutos ovat muuttamassa talouden rakenteita monella tavalla. Ne vaikuttavat taloudessa kysyntään ja tarjontaan sekä markkinoiden toimintaan ja eri toimijoiden rooliin.

Nuoret, rauha ja turvallisuus. Suomen kansallisessa toimintaohjelmassa 2025–2028 nostetaan esille, että nuorilla on merkittävä rooli laajojen ilmastoliikkeiden synnyssä sekä ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Nuoria tulee kuulla ilmastotoimia koskevassa päätöksenteossa.⁶ Valtioneuvoston kanslian alaisuuteen perustettiin vuonna 2023 *nuorten ilmasto- ja luontoryhmä (NUOLI)* Nuorten Agenda 2030 -ryhmän alajaostoksi. Ryhmän tehtävänä on tukea ministeriöitä nuorten osallistumisen suunnittelussa, toteutuksessa ja vaikutusten arvioinnissa. Tavoitteena on varmistaa erilaisten politiikkatoimien oikeudenmukaisuus tulevien sukupolvien näkökulmasta.⁷

Työttömyys on Suomessa viime vuosina lisääntynyt, mikä on aiheuttanut lisääntyvää taloudellista niukkuutta myös lapsiperheissä. Kuntien työllisyyspalveluissa oli tammikuun 2026 lopussa yhteensä 325 800 työtöntä työnhakijaa. Se on 34 600 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,0 prosenttia eli 1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuosi sitten.⁸

³ Tulevaisuusselonteon 1. osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045. Valtioneuvoston julkaisu 2025:82. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/f3097d85-bde9-4b66-a775-172f619acf54/content>

⁴ Valtioneuvosto antaa eduskunnalle joka vaalikausi tulevaisuusselonteon, jonka tarkoituksena on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä, tulevaisuudessa erityistä huomiota vaativia asioita. Selonteko toimii keskustelunavauksena seuraaville vuosille.

⁵ [Puolustusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma, 2025.](https://www.puolustusministerio.fi/hallinnonala/taloussuunnitelma)

⁶ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-281-789-1>

⁷ <https://nuortenagenda2030.fi/nuoli/>

⁸ Työllisyyskatsaus, tammikuu 2025, työ- ja elinkeinoministeriö <https://tem.fi/tyollisyyskatsaukset>

Alle 18-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste oli 81,4 % vuonna 2024. Se nousi 5,9 prosenttiyksikköä vuodesta 2021 niillä äideillä, joiden nuorin lapsi oli alle 3-vuotias. Alle 18-vuotiaiden lasten isien työllisyysaste oli 91,2 % vuonna 2024.⁹

- **Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus)**

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi vuoden 2023 alussa kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Samalla vastuu palveluiden rahoituksesta siirtyi kunnilta valtiolle. Hyvinvointialueiden rahoituksesta tuli osa valtion budjettia. Hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia, mutta niiden toimintaan kohdistuu vahva kansallinen ohjaus. Sote-uudistus on vaikuttanut laajasti palvelujärjestelmän ohjaukseen, palvelujen järjestämiseen, rahoitukseen ja tuotantoon. Sote-uudistus onkin yksi merkittävimmistä hallinnonuudistuksista Suomen historiassa.¹⁰

Haastava valtiontalouden tilanne ja siitä seurannut pyrkimys suitsia julkisten varojen käyttöä heijastuukin vahvasti hyvinvointialueiden toimintaan, muun muassa päätösinä palveluverkoista ja palvelujen järjestämisestä.¹¹

Arviointitieto viittaa siihen, että uudistus on jossain määrin parantanut palvelujen yhdenvertaisuutta ja laatua ainakin osassa hyvinvointialueista. Koko maan alueella tavoite ei vielä ole kuitenkaan täyttynyt.¹²

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut hyvinvointialueilla¹³

Päähavainnot:

- Perhekeskustoiminta on lisännyt monitoimijaista yhteistyötä ja palveluintegraation edellytyksiä.
- Hyvinvointialueet ovat kehittäneet ja ottaneet käyttöön ehkäiseviä ja matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja

Perhekeskustoiminnalla on sovitettu yhteen hajanaisia lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja vahvistettu monitoimijaista yhteistyötä. Valtaosalla hyvinvointialueista perhekeskustoiminta on jo vakiintuneessa vaiheessa.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen esityksestä määriteltiin terveydenhuoltolakiin erityissäännös, jonka mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten tulee päästä tiettyihin mielenterveyspalveluihin viimeistään kuukauden kuluttua siitä, kun tarve on todettu. Tämän niin sanotun *terapiatakuun voimaantulo (1.5.2025)* on vauhdittanut erityisesti ehkäisevien ja matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämistä hyvinvointialueilla. Ehkäisevien ja matalan kynnyksen palvelujen vaikutukset eivät vielä voi takuun lyhyen voimassaolon vuoksi näkyä merkittävästi kansallisissa mittareissa.

- **Suomalainen lapsiväestö ja väestönkehitys**

Suomen maakunnat eroavat sekä väkiluvultaan että väestörakenteeltaan. Tulevaisuudessa lasten määrä vähenee erityisesti väestöltään pienissä maakunnissa.¹⁴

⁹ Työvoimatutkimus 2024 <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm16d6ykua5w207vz60fxyz1w>

¹⁰ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/c930085d-592e-4314-adfe-f8ec0163ad4c/content>

¹¹ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/c930085d-592e-4314-adfe-f8ec0163ad4c/content>

¹² Hiilamo 2026 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-598-2>

¹³ THL Päätösten tueksi 40/2025.

¹⁴ Kuinka monta lasta on Suomessa vuonna 2050? Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, ITLA. Itla on julkaisut ensimmäisen vain lapsiin keskittyvän väestöennusteen vuosille 2026–2050. Ennusteessa arvioidaan lasten määrän kehitystä, alueellista jakautumista sekä muutoksia perherakenteissa ja niiden merkitystä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. <https://itla.fi/ennuste-lasten-maarasta/>

Tilastokeskuksen mukaan **lapsia syntyi 43 720 vuonna 2024**. Vuoden 2024 kokonaishedelmällisyysluku oli 1,25, joka on vuodesta 1776 alkavan tilastoinnin matalin syntyvyyden taso.¹⁵ Suomessa alaikäisiä (0–17-vuotiaita) oli 1 013 268 vuonna 2024.¹⁶

Lapsiperheitä, joihin kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, **oli vuonna 2024 yhteensä 547 913**. Määrä pieneni edellisestä vuodesta 2 270 perheellä. Lapsiperheisiin kuului 36 % väestöstä eli 2 016 196 henkilöä.¹⁷

Vuonna 2024 yleisin perhetyyppi oli aviopari tai rekisteröity pari ilman lapsia. Neljännes perheistä, yhteensä 372 359 oli avioparin tai rekisteröidyn parin ja lasten perheitä. Avoparin ja lasten muodostamia perheitä oli yhteensä 130 137 eli 9 %. Yhden vanhemman perheitä oli kaikkiaan 190 686 eli 13 % kaikista perheistä.¹⁸

Perheistä 81 % oli äidinkieleltään kokonaan suomenkielisiä. Äidinkieleltään kokonaan ruotsinkielisiä oli 4 % perheistä ja kokonaan saamenkielisiä perheitä oli alle prosentti. Perheistä 3 % oli sellaisia, joissa puoliset puhuvat äidinkielenään eri kotimaisia kieliä eli suomea, ruotsia tai saamea. Perheistä 8 % oli puolestaan äidinkieleltään kokonaan vieraskielisiä, kun edellisvuonna osuus oli 7 %. Kotimaankielisten ja vieraskielisten puolisojen muodostamia perheitä oli 5 % kaikista perheistä.¹⁹

Seuraavan kymmenen vuoden aikana lasten määrän odotetaan edelleen vähenevän. Vuonna 2035 lapsia on todennäköisesti 810–970 tuhatta. Todennäköisyys, että lapsia on kymmenen vuoden kuluttua vähemmän kuin nyt, on 97 prosenttia.²⁰

Viimeaikaiselle syntyvyyden laskulle ei ole yhtä selkeää syytä. Kulttuuristen muutosten ohella syntyvyyteen heijastuvat muun muassa parisuhteiden haurastuminen, mielenterveyskysymykset, työmarkkina-asema ja toimeentulo, vanhempana jaksaminen sekä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuudet. Panostus varhaiskasvatukseen, riittävän pitkiin perhevapaisiin ja lapsiperheiden tulonsiirtoihin edistävät tutkitusti korkeampaa syntyvyyttä. Asumiskustannuksilla, tulotasolla ja perheen ja työn yhdistämisen onnistumisella voi myös olla syntyvyysvaikutuksia, ja näiden merkitys korostuu tulevaisuudessa.²¹

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen Väestöpoliittisen toimintaohjelman valmistelutyöryhmä ehdotti laajaa valikoimaa erilaisia keinoja, joiden arvioidaan voivan tukea lapsitoiveiden toteutumista ja syntyvyyttä. Ehdotukset liittyvät muun muassa hedelmällisyystietoisuuteen ja -hoitoihin, nuorten hyvinvointiin, työelämän tasa-arvoon sekä lapsiperheiden palveluihin ja etuuksiin.²² Hallitus myönsi erillisrahoituksen neljälle toimenpiteelle: synnytyspelon hoitoon, synnytysvalmennusten kehittämiseen, keskenmenon ja keskeytyksen kokeneiden jälkihoitoon sekä munasolun luovuttamisesta maksettavan haittakorvauksen korotukseen.

Syntyvyyden lasku vaikuttaa taloudellisesti, poliittisesti ja kulttuurisesti. Ikääntyvässä väestössä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen on aikaisempaakin tärkeämpää.²³

- **Lapsiperheköyhyys lukuina**

Tilastokeskuksen mukaan pienituloisiin asuntokuntiin kuului 782 300 henkilöä vuonna 2024 (Eurostatin määritelmän mukainen pienituloisuusraja on 60 % mediaanitulosta). Pienituloisten lukumäärä kasvoi 45 500 henkilöllä edellisvuodesta. Pienituloisia oli 14,2 % asuntoväestöstä, kun vuotta aiemmin osuus oli 13,4 %. Lapsia pienituloisissa asuntokunnissa vuonna 2024 oli 137 400,

¹⁵ <https://stat.fi/julkaisu/cm1kgb0io92hk07w7910ibw3b>

¹⁶ https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rd.px/table/tableViewLayout1/

¹⁷ <https://stat.fi/julkaisu/cm1j8lg863am107w2vil3pgdp>

¹⁸ *ibid.*

¹⁹ <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm1j8lg863am107w2vil3pgdp>

²⁰ Kuinka monta lasta on Suomessa vuonna 2050? ITLA. <https://itla.fi/ennuste-lasten-maarasta/>

²¹ 20 ehdotusta lapsitoiveiden tukemiseksi - Selvitys syntyvyyden laskusta Suomessa. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:22

²² Valtioneuvoston julkaisuja 2025:35 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-877-2>

²³ 20 ehdotusta lapsitoiveiden tukemiseksi - Selvitys syntyvyyden laskusta Suomessa. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:22

mikä oli 13,8 % kaikista asuntoväestön alle 18-vuotiaista. Vuotta aiemmin lukumäärä oli 123 100 ja osuus 12,2 %.²⁴

Lapsiperheissä asuvien pienituloisuuteen vaikuttaa sekä lasten että tuloa hankkivien aikuisten määrä. Pienituloisuus on yleisintä yhden aikuisen lapsiperheissä, joissa asuvista lapsista 28,1 % oli pienituloisia vuonna 2024. Yhden aikuisen ja vähintään 4 lapsen asutokunnissa lähes puolet (48,4 %) lapsista oli pienituloisia vuonna 2024. Kahden aikuisen ja lasten asutokunnissa asuvista lapsista pienituloisia oli 9,3 %. Lasten määrän kasvaessa myös pienituloisuus yleistyy.²⁵

Myös Tilastokeskuksen elinolotilaston²⁶ mukaan yhden aikuisen lapsiperheissä lasten kokema aineellinen puute on yleisempää kuin kahden aikuisen lapsiperheissä. Vuonna 2024 osuus oli kasvanut 22,9 prosenttiin. Juuri julkaistun elinolotilaston mukaan vuonna 2025 toimeentulovaikkeudet lisääntyivät yhden huoltajan lapsiperheissä asuvilla. Tällaisissa perheissä asuvista yli viidenneksellä oli toimeentulovaikkeuksia.²⁷ Myös kaikilla muilla köyhyysmittareilla katsottuna tilanne on yksinhuoltajaperheissä huonompi.²⁸

Toimeentulotuki on viimesijainen sosiaaliturvan muoto, joka turvaa henkilön tai perheen välttämättömän toimeentulon silloin, kun muut tulot ja varat eivät siihen riitä. Toimeentulotuen saantia voidaan käyttää lapsiperheköyhyyden subjektiivisena tai objektiivisena mittarina. Subjektiivisuus ilmenee niin, että toimeentulotuen hakija ei koe muuten tulevansa toimeen. Objektiivisuus taas ilmenee niin, että tulot eivät viranomaisten mukaan ole riittävät. Toimeentulotuen saanti edellyttää varattomuutta ja merkittäviä toimeentulovaikkeuksia.²⁹

Kelan tilaston mukaan perustoimeentulotukea sai vuoden 2025 aikana yhteensä 256 916 kotitaloutta. Saajakotitalouksien määrä kasvoi noin 7 300 kotitaloudella edellisvuodesta. Lapsiperheitä perustoimeentulotukea saaneiden joukossa oli vajaa 46 500.³⁰ Toimeentulotukea pitkäaikaisesti vuonna 2024 saaneita lapsiperheitä oli 14 402.³¹

Lasten pienituloisuusasteen, toimeentulotuen saannin ja koetun taloudellisen aseman mittareiden mukaan lapsiperheköyhyys ei jakaudu tasaisesti Suomessa. Se on korkeinta Pohjois-Karjalassa sekä Päijät-Hämeessä. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa 11,3 prosenttia lapsiperheistä oli saanut toimeentulotukea, kun Pohjois-Pohjanmaalla luku on 7,7 prosenttia. Myös muut mittarit osoittavat lapsiperheköyhyyden olevan yleisempää näillä alueilla.³²

Maantieteelliselle jakautumiselle voi olla useita syitä. Esimerkiksi taloudelliset taantumat, jotka aiheuttavat työttömyyttä, voivat kohdistua alueellisesti. Työttömyys näkyy lapsiperheissä taloudellisena niukkuutena ja vaikuttavat perheen jäsenten hyvinvointiin.³³ Alueilla voi olla myös vaihtelevat resurssit ehkäistä lapsiperheköyhyyttä.

Tilastokeskuksen tulonjakotilaston mukaan pienituloisten tulot jäivät keskimäärin kauemmaksi pienituloisuuden rajasta vuonna 2024, joten pienituloisuus syveni. Pienituloisten mediaanitulo oli 17,2 % pienituloisuusrajan alapuolella vuonna 2024, kun eroa edellisvuonna oli 16,3 %.

²⁴ Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 2024 (julkaistu 16.12.2025) <https://stat.fi/julkaisu/cmin81ch45kp507vzolnh5sky>

²⁵ Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 2024 (julkaistu 16.12.2025) <https://stat.fi/julkaisu/cmin81ch45kp507vzolnh5sky>

²⁶ AROPE Eurostatissa ja Tilastokeskuksen elinolotilasto ovat yhteneväisiä, koska ne perustuvat samaan EU-SILC-tutkimukseen, samoihin määrittelyihin ja samaan laskentamenetelmään. Tilastokeskus tuottaa Suomen luvut EU-SILC-aineistosta ja Eurostat käyttää samoja lukuja EU-vertailuihin.

²⁷ Tilastokeskus, elinolotilasto 2025 https://stat.fi/uuuinen/Nuorten-aikuisten-riski-ajautua-koehyhyteen-tai-syrjaeytyae-on-kasvanut#msdynmkt_trackingcontext=c89ab8ad-ba3b-4b40-ac4f-a5aafde10100

²⁸ <https://stat.fi/uuuinen/cm1hethjp618m07vxmv0ose3e>

²⁹ ITLA <https://itla.fi/lapsiperhekoyhyys-datana/>

³⁰ <https://tietotarjotin.fi/uuuinen/1330880/perustoimeentulotuen-kustannukset-nousivat-yli-miljaridiin-euroon-vuonna-2025>

³¹ THL:n SotkaNet Indikaattori kertoo vuoden aikana pitkäaikaisesti eli vähintään 10 kuukautena perustoimeentulotukea ja/tai täydentävää toimeentulotukea ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä.

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZMcwMA®ion=s07MBAA=&year=sy5zszbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.5&buildTimestamp=202505220800>

³² https://itla.fi/lapsiperhekoyhyys-datana/#Lapsiperhekoyhyiden_laajuus

³³ Hiilamo, A., Hiilamo, H., Ristikari, T., & Virtanen, P. (2021). Impact of the Great Recession on mental health, substance use and violence in families with children: A systematic review of the evidence. *Children and Youth Services Review*, 121, 105772.

Syvenemistä osoittaa myös se, että pienituloisuus lisääntyi suhteellisesti enemmän alemmilla pienituloisuusrajoilla (40 % tai 50 % mediaanista).³⁴

Tilastokeskuksen elinolotilaston mukaan vuonna 2024 Suomessa 10 prosenttia kaikista 0–15-vuotiaista lapsista koki aineellista puutetta. Osuus kasvoi vuodesta 2021, jolloin se oli 3,7 prosenttia, ja puutetta kokevien lasten puute syveni.³⁵

Aineellisessa puutteessa olevien lasten keskuudessa yleisimmät puutteet liittyvät kodin varusteluihin ja mukavuuksiin: asunnon lämpimänä pitämiseen, mahdollisuuteen käyttää autoa tarvittaessa, mahdollisuuteen käyttää internetiä tarvittaessa ja mahdollisuuteen hankkia uusia huonekaluja rikki menneiden tilalle. Puutteita ainakin jossakin näistä oli 96 %:lla aineellista puutetta kokevista lapsista. Asumiseen ja lainoihin liittyviä perheen maksuvaikeuksia oli 70,5 %:lla ja osallistumismahdollisuuksissa 54,5 %:lla puutetta kokevista lapsista. Heillä ei ollut varaa säännölliseen vapaa-ajan harrastukseen, merkkipäivien juhlimiseen, kavereiden kutsumiseen kylään tai kouluretkille osallistumiseen.³⁶

Kaikista 0–15-vuotiaista lapsista puutteet kodin varusteluissa ja mukavuuksissa koski 18,7 %:aa vuonna 2024, kun vuonna 2021 osuus oli 11,3 %. Kotitalouden asumiseen ja lainoihin liittyvät maksuvaikeudet koskettivat 17 %:ää kaikista lapsista (aiemmin 12,7 %). Joka kymmenes ikäryhmään kuuluva lapsi ei voinut viettää viikon loma kodin ulkopuolella vuonna 2024. Tämä osuus kaksinkertaistui vuodesta 2021.³⁷

1.3 Keskeiset uudistukset (Main reforms, 2024–2026)

Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaa pyritään helpottamaan luomalla tilauskoulutusmalli, johon osoitetaan 6 milj. euroa rahoitusta vuodesta 2025 alkaen seuraavaksi seitsemäksi vuodeksi (edellyttää seuraavan hallituksen myönteistä päätöstä rahoituksen jatkamiselle). Rahoituksella kuusi suurinta kuntaa ostavat ministeriöltä saadulla rahoituksella yliopistoista ja ammattikorkeakouluista varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tutkintokoulutusta lastenhoitajakelpoisuuden omaaville varhaiskasvatuksen työntekijöilleen. Ensimmäiset koulutukset alkavat syksyllä 2026.³⁸
- Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti *kokeilun kaksivuotisesta esiopetuksesta* ajanjaksolla 2021–2024. Kokeilun loppuraportissa (2026) todetaan, että maksuton kokeilu nosti viisivuotiaiden osallistumista varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen 3,5 prosenttiyksiköllä. Lasten sosioemotionaaliset taidot ja akateemiset valmiudet kehittyivät samalla tavalla kaksivuotiseen esiopetukseen ja nykyjärjestelmään osallistuvilla lapsilla. Kokonaisuudessaan nyt kokeiltu kaksivuotinen esiopetus ja nykyjärjestelmän mukaisesti toteutettu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhdistelmä olivat arvioitujen taitojen osalta yhtä vaikuttavia.³⁹

Esi- ja perusopetus ja toisen asteen koulutus

- Esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädännön uudistus.⁴⁰ Laki perusopetuslain muuttamisesta (1090/2024) tuli voimaan 1.8.2025. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen periaatteista ja toteuttamisesta esi- ja perusopetuksessa säädetään perusopetuslaissa ja tuen toimeenpanoa ohjataan esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteilla. Lähtökohtana on varmistaa oppilaalle hänen tarvitsemansa konkreettiset tukitoimet. Tavoitteena on vahvistaa oppilaan oikeutta saada tarvitsemiaan tukimuotoja ja tukitoimia opetukseen osallistumiseksi, opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi sekä perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi. Uudistuksella vahvistetaan varhaisia tukitoimia, joiden avulla oppilas saa tukea oppimiseensa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja matalalla kynnyksellä. Lakimuutosten myötä

³⁴ Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 2024 (julkaistu 16.12.2025) <https://stat.fi/julkaisu/cmin81ch45kp507vzolnh5s5ky>

³⁵ <https://stat.fi/fi/julkaisu/cmef244j48ixy07ut3s4yc241> ja <https://stat.fi/fi/julkaisu/cmef9dzzgjazio07vzvdiaa42>

³⁶ ibid.

³⁷ ibid.

³⁸ <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/opetus-ja-kulttuuriministerion-talousarvioesitys-8-9-miljardia-euroa-vuodelle-2026>

³⁹ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-017-0>

⁴⁰ <https://okm.fi/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>

tukijärjestelmä uudistuu sekä esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa.

- OKM on käynnistänyt hallitusohjelman mukaisen osaamistakuun valmistelun oppilaan arviointia koskien perusopetuslain täsmentämisellä. Osaamistakuulla tarkoitetaan kansallisesti yhtenäisiä menettelyjä perustaitojen varmistamiseksi jokaiselle perusopetuksen päättävälle nuorelle. Tavoitteena on määritellä vähimmäisosaamistaso luokalta toiselle edettäessä. Tavoitteena on, että uudistettu laki hyväksytään 2026 ja tulee voimaan 1.8.2027. Lainsäädäntömuutoksen pohjalta käynnistetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen siten, että oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vähennetään ja selkeytetään.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla on laadittu visio tulevaisuuden peruskoululle. *Peruskoulu 2045: Elämää varten* -vision mukaan teknologian kiihtyvä kehitys, ekologinen kriisi ja yhteiskunnallinen eriytyminen haastavat koulutuksen perustehtävän. Koulun tehtävä ei ole ainoastaan valmistaa nuoria tulevaisuuden muutoksiin, vaan valmistaa elämää varten ja antaa kyvykkyyttä muuttaa maailmaa. Visio julkistettiin 11.2.2026.⁴¹
- *Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä* käsittelevä työryhmä⁴². Työryhmän tehtävänä on valmistella esitys, miten väestökehityksen nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastataan perusopetuksen järjestämisessä. Työryhmän tulee valmistella strateginen näkemys perusopetuksen järjestämiseen liittyvästä kehittämisestä, jolla vahvistetaan lapsen oikeuksien toteutumista, vaikka perusopetusikäisten määrä vähenee. Työryhmän loppuraportti julkistetaan maaliskuussa 2026.
- *Harrastamisen Suomen mallin* tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Lukuvuonna 2025–2026 toimintaa järjestetään 263 kunnan alueella perusopetuksen oppilaille.⁴³ Opetus- ja kulttuuriministeriö on hallitusohjelman mukaisesti aloittanut selvittämään Harrastamisen Suomen mallin lainsäädännön toimivuutta⁴⁴.

Terveydenhuolto

- *Terveydeksi* on kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelma, joka toteutetaan yhteistyössä valtion, hyvinvointialueiden, kuntien, järjestöjen ja muiden kumppaneiden kanssa. Tavoitteena on vähentää kansansairauksien aiheuttamaa tautitaakkaa ja hyvinvointivajetta, lisätä työ- ja toimintakykyä sekä kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja. Ohjelma sisältää myös lasten terveyden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä. Pitkän aikavälin tavoitteena on myös vähentää tarvetta sosiaali- ja terveystalvueluille. Ohjelma käynnistyi 2024 ja päättyy 2027.⁴⁵

Toimenpidekokonaisuudet ja toimenpiteet

Kuva 1. Terveydeksi -ohjelman toimenpidekokonaisuudet ja toimenpiteet.

- Terapiatakuu on ollut voimassa 1.5.2025 alkaen. Lainsäädäntö velvoittaa hyvinvointialueet järjestämään alle 23-vuotiaille lyhytpsykoterapian tai psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvan määrämukoisen ja aikarajoitteen psykososiaalisen hoidon 28 vuorokauden kuluessa hoidon

⁴¹ <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/suomalaiselle-peruskoululle-visio-vuoteen-2045>

⁴² <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM013:00/2024>

⁴³ <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>

⁴⁴ <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM075:00/2025>

⁴⁵ <https://stm.fi/terveydeksi-kansallinen-terveys-ja-hyvinvointiohjelma>

tarpeen toteamisesta perusterveydenhuollossa. Sosiaalihuollossa menetelmällisen psykososiaalisen tuen tulee alkaa kuukauden kuluessa tuen tarpeen toteamisesta. Toimeenpano sisältää hoidon ja tuen toteutumisen seurannan, psykososiaalisten menetelmien yhdenmukaistetun käyttöönoton yhteistyöalueilla sekä valtakunnallisen ohjauksen ja raportoinnin vahvistamisen. Eduskunnan lausuma velvoittaa valtioneuvostoa seuraamaan terapiatakuun toteutumista sekä antamaan selvityksen 1.5.2027 mennessä.⁴⁶

- Alle 23-vuotiaiden nopeamman hoitoon pääsyn varmistaminen hoitotakuulainsäädännön uudistamisen yhteydessä⁴⁷. Lasten ja nuorten hoitoon pääsy hoitotakuun mukaisesti toteutuu melko hyvin koko maassa, joskin aluekohtaista vaihtelua on vielä jonkin verran.
- *Omalääkäriohjelma*.⁴⁸ Hoidon jatkuvuusmallien tarkoituksena on varmistaa hoidon saatavuus ja jatkuvuus kaikilla hyvinvointialueilla. Omalääkäriohjelma on yksi jatkuvuusmalleista. Ohjelma tukee hyvinvointialueita eri mallien kehittämisessä ja käyttöönotossa. Se myös mahdollistaa hyvinvointialueiden verkostoitumisen ja hyvien käytäntöjen levittämisen.
- Terveydenhuoltolaissa säädetään *terveystarkastusten sisällyttämisestä neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon*. Valtioneuvoston asetuksella täsmennetään terveystarkastusten määriä, ajankohtia ja sisältöjä. Neuvolan ja kouluterveydenhuollon tarkastusten määrät säilyvät ennallaan⁴⁹
- *Sähköinen terveystarkastus* käyttöön 1.9.2026 uusilla toisen asteen opiskelijoilla. Sen perusteella arvioidaan terveystarkastuksen ajankohta ja kiireellisyys. Opiskelija voi aina hakeutua palveluihin myös kyselyn ulkopuolella.
- Opiskeluterveydenhuollon oppaan sisältö päivitetään ja viedään NEUKO-tietokantaan⁵⁰. NEUKO kokoo äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisille uusinta näyttöön perustuvaa tietoa sekä kansalliset ohjeet ja suositukset.
- Perhekeskusten ja vanhemmuuden tuen kehittäminen hyvinvointialueilla.⁵¹
- *Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030*.⁵² Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 perustuu pitkäaikaiseen valmisteluun ja laaja-alaiseen yhteistyöhön. Lähtökohtana on mielenterveyden kokonaisvaltainen huomioiminen yhteiskunnassa ja sen eri toimialoilla ja tasoilla. Strategiassa esitetään linjauksia myös lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyen. *Itsemurhien ehkäisyohjelmaan* on varattu yhteensä 1,2 miljoonan euron rahoitusta vuosille 2024–2027. Rahoituksella vahvistetaan tietoperusteisuutta itsemurhien ehkäisyssä ja toteutetaan kansalliseen mielenterveysstrategiaan sisältyvän itsemurhien ehkäisyohjelman toimenpiteitä. *Valtioneuvoston periaatepäätös mielenterveyden edistämisestä*⁵³ julkaistiin alkuvuodesta 2025. Toimeenpano on käynnissä. Poikkihallinnollinen toimeenpanosuunnitelma valmistuu raportiksi kesään 2026 mennessä.
- *Välitä, sitoudu, suojele. Toimintasuunnitelma päihdeillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi*.⁵⁴ Toimintasuunnitelmassa esitetään ehdotukset päihdeillä oireilevien lasten ja nuorten tilanteen parantamiseksi. Toimintasuunnitelma päihdeillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi on osa kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa.
- *Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030*. Päihde- ja riippuvuusstrategia pitää sisällään painopisteet ja suuntaviivat yhteiselle kehittämistyölle vuoteen 2030. Strategian taustalla on tunnistettu tarve ohjata kokonaisvaltaisemmin alkoholiin, tupakkaan, huumausaineisiin ja rahapelaamiseen liittyviä riskejä, haittoja ja ongelmia ja mahdollisuuksia niiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Strategiassa rahapelaamisen yhteydessä käsitellään myös digipelaamista.⁵⁵
- *Hyvä käytäntö -konsensusuusitus ensitiedon antamiseen*⁵⁶. Suomalainen Lääkärisseura Duodecim on laatinut terveydenhuollon ammattilaisille Hyvä käytäntö -konsensusuusituksen ensitiedon antamisesta. Hyvin annettu ensitieto lapsen tai sikiön sairaudesta, vammaisuudesta tai sukupuolipiirteisiin liittyvästä kehovariaatiosta vaikuttaa myönteisesti hoitosuhteeseen sekä perheen

⁴⁶ Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden ehkäisyn ja hoidon saatavuutta perusterveydenhuollossa ja tuen saatavuutta sosiaalihuollon perustason palveluissa vahvistettiin 1.5.2025 voimaan tulleella lainsäädännöllä (ns. terapiatakuu). Terapiatakuuseen liittyviä lainsäädäntömuutoksia on tehty terveydenhuoltolakiin ja sosiaalihuoltolakiin. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-mielenterveyden-tuki-ja-hoito-terapiatakuu>

⁴⁷ <https://stm.fi/hoitotakuu>

⁴⁸ <https://stm.fi/omalaakariohjelma>

⁴⁹ <https://stm.fi/-/uusi-asetus-tasmentaa-lasten-ja-nuorten-terveystarkastusten-ajankohdat-ja-sisallot>

⁵⁰ NEUKO-tietokanta tarjoaa terveydenhoitajille, kättilöille ja lääkäreille laajan tietopaketin, jonka avulla mm. määrääikaisten terveystarkastusten teko on toteutettavissa yhdenmukaisesti, mutta yksilölliset tarpeet huomioiden. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko>

⁵¹ <https://thl.fi/-/sote-uudistus-yhdenmukaisti-lapsiperheiden-palveluita-perhekeskukset-ovat-vakiintuneet-hyvinvointialueille>

⁵² <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/97133919-9118-4832-b02d-52cad29861b9>

⁵³ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-952-6>

⁵⁴ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/6aa5298a-d804-4bd1-96bc-dcfa9d24d40b/content>

⁵⁵ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/529e9903-2ee4-4084-b3d3-0f9263585466>

⁵⁶ <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/ltk/article/hsu00026>

selviytymiseen haastavassa elämäntilanteessa. Suositus on tehty osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa.

Ravitsemus

- Vuonna 2026 julkaistaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) *Nuorten ravitsemustutkimuksen* tulokset, jolloin saadaan tietoa nuorten ravitsemuksesta. Nuorten ravitsemustutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin oppilaitoksissa lukuvuoden 2024–2025 aikana. Tutkimukseen osallistui yli 2000 yläkoululaista sekä toisen asteen opiskelijaa 22 eri kunnasta. Syksyllä 2024 toteutettiin tiedonkeruu myös Vamos-toiminnassa, Valtion koulukodeissa ja lastenkodeissa. Tutkimukseen osallistui yli 120 15–29-vuotiasta nuorta edellä mainituista toimintaympäristöistä.
- Osana kansallista Terveydeksi ohjelmaa toteutetaan mm. *Ruokailusta hyvinvointia varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle -hanke*, jonka tavoitteena on lisätä terveyttä edistävien aterioiden toteutumista varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella. Hankkeessa vahvistetaan lasten ja oppilaiden osallisuutta ruokailun kehittämisessä sekä etsitään ratkaisuja rakenteellisiin esteisiin, jotka heikentävät ruokailuhetkien viihtyisyyttä. Lisäksi hanke viestii kouluruokailun merkityksestä, tekee vaikuttamistyötä ja kouluttaa varhaiskasvatuksen, koulun ja ruokapalveluiden ammattilaisia.⁵⁷
- *Kestävää terveyttä ruoasta* – kansalliset ravitsemussuositukset 2024 julkaistiin vuonna 2024, suositukset pohjautuvat Pohjoismaisiin ravitsemussuosituksiin. Kansallisten suositusten pohjalta tullaan antamaan ruoka- ja ruokailusuosituksia eri kohderyhmille, ml. lapsille ja lapsiperheille sekä varhaiskasvatukseen, koulu- ja opiskelijaruokailuun. Ravitsemussuositusten keskeinen tavoite on parantaa väestön terveyttä. Suositusten mukaisen, ravitsemuksellisesti riittävän ruokavalion voi yksilötasolla koostaa usealla eri tavalla. Päivitetty ravitsemussuositukset korostavat kasvispainotteista ruokavaliota, ympäristön huomioimista ja terveyttä edistäviä valintoja. Suositusten ytimessä on lisätä kasvien, hedelmien ja täysjyvän käyttöä sekä rajoittaa punaisen lihan ja lihavalmisteiden kulutusta. Tavoitteena on vähentää kansansairauksia ja edistää kestävää kehitystä.⁵⁸
- *Kansallinen ruokastrategia 2040: Onnellisen ruuan maa*⁵⁹ on laajan sidosryhmäyhteistyön tulos, joka luo yhteisen suunnan suomalaisen ruokajärjestelmän kehittämiselle pitkällä aikavälillä.
- Kansallisen ruokastrategian valmistelussa kokeiltiin kansalaispaneelia osallistamisen keinona ja se toteutettiin *Nuorten ruokaraatina*. Nuoret laativat kannanoton, jossa he korostavat, että kotimainen ruuantuotanto on Suomen huoltovarmuuden, ilmastotavoitteiden ja alueellisen elinvoiman kulmakivi. Tiedon ja tietoisuuden lisäämisen lisäksi nuoret vaativat toimia reilun tulonjaon parantamiseksi, tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä luonto- ja ilmastohaittojen vähentämiseksi. Lisäksi nuoret muistuttavat, että kaikille suomalaisille on taattava mahdollisuus terveelliseen ruokaan.⁶⁰
- Suomessa ei ole tutkimustietoa *haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ravitsemuksesta*. Tästä toteutetaan parhaillaan tutkimusta, joka on osaltaan myös yksi kansallisen lapsistrategian toimenpiteistä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ruoankäyttöä ja ravintoaineiden saantia 15–18-vuotiaiden nuorten osalta, jotka asuvat Valtion koulukodeissa ja lastenkodeissa, sekä 16–29-vuotiaiden nuorten osalta, jotka ovat mukana Vamos-toiminnassa.⁶¹ Lisäksi tutkimuksessa selvitetään näiden haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ruokaympäristöä sekä asenteita, ruokaturvaa ja tuen tarvetta ravitsemukseen liittyen. Tutkimus on osa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kansallista *Nuorten ravitsemustutkimusta* ja se valmistuu vuoden 2026 lopulla.

Asuminen ja lastensuojelu

- Valtion tukemien vuokra-asuntojen asukasvalintaan on otettu käyttöön tulorajat v. 2025 alusta⁶².
- Valtion asuntorahasto on lakkautettu v. 2026 alusta. Valtion tukeman asuntotuotannon rahoitus toteutetaan jatkossa suoraan talousarviosta⁶³.

⁵⁷ <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/joukkoruokailun-laatu-kehittavat-hankkeet-alkavat>

⁵⁸ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-405-5>

⁵⁹ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-086-8>

⁶⁰ <https://mmm.fi/documents/1410837/231922846/Nuorten%20ruokaraadin%20kannanotto.pdf/e6999291-5f8e-15db-f439-4e5ebd5c8cfb/Nuorten%20ruokaraadin%20kannanotto.pdf?t=1766151496344>

⁶¹ Diakonissalaitoksen järjestämä Vamos-toiminta tukee nuoria, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella ja kohtaavat arjen haasteita, kuten mielenterveysongelmia, asumiseen liittyviä vaikeuksia tai taloudellisia haasteita.

⁶² <https://ym.fi/-/valtios-tukemien-vuokra-asuntojen-asukasvalintaan-otetaan-kayttoon-tulorajat>

⁶³ <https://ym.fi/-/hallitus-esittaa-valtion-asuntorahaston-lakkauttamista>

- Valtion tukemaan asuntotuotantoon varattu korkotukivaltuutus on ollut laskusuunnassa: 2024: 2,25Mrd €; 2025: 1,75Mrd €; 2026: 1,135Mrd €; 2027: 500M €. Valtuus vahvistetaan vuosittain käyttösuunnitelmalla⁶⁴
- Erityisryhmien investointiavustuksen määrä on laskettu 15M euroon ja kohdennettu vammaisten henkilöiden ja pitkäaikaisasunnottomien asumiskohteille. (Aiemmin avustusta saattoi saada myös ikääntyneiden, opiskelijoiden, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ja nuorten kohteisiin.)
- Opiskelija-asuntojen rakentamiseen on ollut mahdollista saada vuodesta 2026 100 % korkotukea (aiemmin 95 %).
- Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen ohjelma on ollut käynnissä tällä hallituskaudella v. 2024 alusta. Mukaan on kutsuttu 9 suurinta kaupunkia ja niitä vastaavat hyvinvointialueet. Ohjelmalle on varattu 10 miljoonan euron rahoitus, joilla avustetaan kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteishankkeita⁶⁵. Asunnottomuuden poistamisessa otetaan huomioon erityisesti nuoret asunnottomat ja edistetään nuorten tuettujen asumisyksiköiden perustamista.
- *Lastensuojelulainsäädäntöä* uudistetaan parhaillaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti. Tavoitteena on lisätä lasten ja lapsiperheiden varhaisen vaiheen toimien vaikuttavuutta, jotta lastensuojelun sijaishuollon tarve jatkossa vähenisi. Tavoitteena on myös lisätä lastensuojelun sijaishuollon ja sen jälkeisen jälkihuollon vaikuttavuutta niiden lasten ja nuorten osalta, jotka sijaishuoltoa kaikesta huolimatta tarvitsevat.

2 Mahdollistavat toimintapoliittiset puitteet (Enabling policy framework)

2.1 Johdonmukainen sitoutuminen lasten hyvinvointia edistävään politiikkaan

- *Hallitus on sitoutunut ohjelmassaan edistämään lapsimyönteistä politiikkaa*

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen (2023–2027) visiona on ”Vahva ja välittävä Suomi”, joka pystyy turvaamaan kaikenikäisille palvelut, varhaiskasvatuksesta koulutukseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja hoivaan, tulotasosta ja asuinpaikasta riippumatta. Hallitusohjelmaan⁶⁶ on kirjattu useita lapsi- ja perhepoliittisia toimia, joilla pyritään edistämään lasten ja perheiden asemaa ja hyvinvointia.

- *Lasten, nuorten ja perheiden ministerityöryhmä*

Lasten, nuorten ja perheiden ministerityöryhmä ohjaa hallitusohjelman toteutumista lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja syrjäytymisen ehkäisyn osalta. Ministerityöryhmä käsittelee seuraaviin hallitusohjelman kokonaisuuksiin liittyvät asiat:

- varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus
- lukio- ja ammatillinen koulutus
- korkeakoulutus ja tiede, osaajapulaan vastaaminen, jatkuva oppiminen, opintotuki
- kulttuuri, taide ja luovat alat
- nuorisotyö ja -politiikka
- sosiaali- ja terveyspalvelut lasten, nuorten ja perheiden asioiden osalta
- nuorisorikollisuuden ehkäiseminen

- *Kansallisen lapsistrategian toimeenpano*

Kansallinen lapsistrategia valmisteltiin parlamentaarisessa komiteassa vuoden 2020 aikana. Strategia julkaistiin 23.2.2021. Kaikki eduskuntapuolueet ovat osallistuneet lapsistrategian valmisteluun, hyväksyneet sen ja sitoutuneet sen toimeenpanoon. Kansallinen lapsistrategia

⁶⁴ <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=5512>

⁶⁵ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM075:00/2023>

⁶⁶ Hallitusohjelma <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>

perustuu perus- ja ihmisoikeuksiin. Lapsistrategialla turvataan lapsia koskevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden tavoitteellinen ja johdonmukainen toteuttaminen erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59-60/1991) mukaisesti. Vaikka kansallinen lapsistrategia pohjautuu perus- ja ihmisoikeuksiin, se itsessään ei ole juridinen asiakirja vaan lapsi- ja perhepoliittinen strateginen linjapaperi.

Kansallinen lapsistrategia muodostaa pohjan pitkäjänteiselle työlle lapsen oikeuksien toteuttamiseksi Suomessa. Lapsistrategia on kaksitasoinen. *Parlamentaarisesti valmistettu lapsistrategia ylittää hallituskaudet.* Jokainen hallitus laatii toimikaudelleen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman. Toimeenpanosuunnitelma valmistellaan eri hallinnonalat kattavana virkatyönä ja hyväksytään valtioneuvoston yleisistunnossa. Toimeenpanosuunnitelmassa yksilöidään tarkemmin, millä toimenpiteillä strategisia linjauksia edistetään kullakin hallituskaudella.

Strategian valmistellut parlamentaarinen komitea piti tärkeänä, että kansallinen lapsistrategia pannaan toimeen suunnitelmallisesti eri hallinnonalat ja yhteiskunnan osa-alueet yhdistävällä tavalla. Toimeenpanossa tulee varmistaa, että strategiatyö rakentuu kiinteäksi osaksi valtionhallinnon strategista suunnittelua ja päätöksentekoa ja että sille luodaan toimeenpanoa tukevat, pysyvät rakenteet.

Lapsistrategian toimeenpanosta vastaa vuonna 2023 pysyvänä toimintona aloittanut lapsistrategiaryhmä. Sen keskeisinä tehtävinä ovat:

- lapsistrategian lapsioikeusverkoston työn koordinointi ja parlamentaarisen yhteyden varmistaminen,
- lapsistrategian toimeenpano, seuranta ja raportointi
- eurooppalaisen lapsitakuun koordinaatio ja seuranta
- vahvistaa ja edistää lapsia, nuoria ja perheitä koskevaa tiedonkeruuta,
- vahvistaa ja edistää lapsen oikeuksien ja osallisuuden koulutusta,
- vahvistaa ja edistää lapsivaikutusten arviointia ja lapsibudjetointia sekä lasten osallisuutta.

Lapsistrategiaryhmän määritetyt tehtävät ovat jatkuvaa ja pitkäjänteistä työtä, jota tehdään poikkihallinnollisesti ja tiiviissä yhteistyössä valtionhallinnon, hyvinvointialueiden, kuntien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa. Lapset ja nuoret ovat erilaisin tavoin mukana työn suunnittelussa, toimeenpanossa ja arvioinnissa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu, että kansallisessa lapsistrategiatyössä tunnistettuja toimia jatketaan osana hallituksen lapsi- ja perhepolitiikan toimeenpanoa. Hallituksen toimeenpanosuunnitelma lapsistrategialle hyväksyttiin valtioneuvoston yleisistunnossa 6.6.2024.

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan (2024–2027) on kirjattu muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin vahvistaminen
- Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. Toimenpiteessä vahvistetaan eri-ikäisten ja eri taustaisten lasten ja nuorten näkemysten selvittämistä ja keskitytään erityisesti eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen.
- Ankkuritoiminnan kehittäminen. Ankkuritoiminnassa puututaan nuorisorikollisuuteen ja sen uhkaan moniammatillisella otteella, ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen keinoin.
- Lapsen oikeuksien kestävyyslinkityksien analyysi, jossa tehdään laaja analyysi siitä, miten lapsen oikeudet ja lasten ja nuorten nykyiset haasteet liittyvät taloudelliseen, sosiaaliseen, ekologiseen, inhimilliseen ja kulttuuriseen, sekä turvallisuuden, demokratian ja oikeusvaltion kestävyYTEEN.
- Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittäminen ja lapsen oikeuksista kouluttaminen
- Lasten läheis- ja vertaissuhteiden tukeminen tunne- ja vuorovaikutustaitoja kehittämällä
- Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien vahvistaminen

Keskeisen osan lapsistrategian toimeenpanoa muodostaa lasten hyvinvointi-indikaattoreita koskeva työ. Lapsi- ja perhepolitiikka koskeva päätöksenteossa tarvitaan riittävää, monipuolista ja ajantasaista tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnista. Tilastokeskus toteutti edellisellä hallituskaudella lapsistrategialle toimenpiteen, jonka tehtävänä oli tuottaa kattava kuvaus tietopohjasta lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen. Tilastokeskus suunnitteli yhdessä sidosryhmien kanssa lasten ja nuorten tilaa kuvaavan tietokokonaisuuden helpottamaan tiedon löytymistä, käyttöä ja lapsen aseman seurantaan Suomessa. Työssä kartoitettiin tiedon tarpeet, sisällöt ja katvealueet. Lisäksi toimenpiteessä tehtiin ehdotus tietoportaalista, sen toteutustavasta sekä sisällön tuotannosta. Erityistä huomiota kiinnitettiin haavoittuvimmissa asemassa olevia lapsia ja nuoria koskevan tietopohjan vahvistamiseen. Lapsiteema-indikaattorisivuston kehittämistä Tilastokeskuksen sivuille jatketaan vuonna 2026–2027.

- *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (VANUPO)*

Hallituskaudella opetus- ja kulttuuriministeriössä on laadittu Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (Vanupo) Se on lakisääteinen, valtioneuvoston nelivuotiskausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten (noin 12–25-vuotiaiden) kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa hallitus määrittelee nuorisotyön ja nuorisopolitiikkansa tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Vanupo toteuttaa pääministeri Orpon hallituksen ohjelman kirjausta, jonka mukaisesti hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi.⁶⁷

- *Sosiaali- ja terveysministeriön – opetus- ja kulttuuriministeriön –yhteistyöryhmä lasten ja nuorten asioissa 2023–2027*

Yhteistyöryhmän tavoitteena on edistää ja koordinoita sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen kansallisen tason toimijoiden yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisessä.⁶⁸ Työryhmän tehtävänä on:

- Seurata, tukea ja edistää sivistys-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystoimen lasten ja nuorten palvelujen kehittämistä ja yhteistyötä hallitusohjelman mukaisesti
- Varmistaa ministeriöiden välinen tiedonkulku ja pitkäjänteinen yhteistyö lasten ja nuorten palvelujen kehittämisessä ja ohjaamisessa.

- *Lapsiasianeuvottelukunta*

Lapsiasiavaltuutetun tukena toimii lapsiasianeuvottelukunta.⁶⁹ Valtioneuvosto on asettanut lapsiasianeuvottelukunnan lasten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevan viranomaisten yhteistyön edistämiseksi. Lapsiasiavaltuutettu on lapsiasianeuvottelukunnan puheenjohtaja. Lapsiasianeuvottelukunnassa ovat edustettuina muun muassa eri hallinnonalat, alue- ja paikallistaso sekä järjestöt. Lapsiasianeuvottelukunta tekee tiivistä yhteistyötä kansallisen lapsistrategian kanssa. Neuvottelukunnan varapuheenjohtajana toimii lapsistrategian edustaja.

2.2 Lapsiperheköyhyydestä Suomessa

- *Kansalliset tavoitteet ja toimintaympäristön muutokset köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisessä vuoteen 2030 mennessä*

Sosiaalisten oikeuksien pilarin toimintasuunnitelmassa EU:n jäsenvaltioita kehoitettiin määrittelemään omat kansalliset tavoitteensa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksi tärkeistä EU:n yleistavoitteista on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrän pienentäminen vähintään

⁶⁷ Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2024–2027 <https://okm.fi/paatos?decisionId=1018>

⁶⁸ <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM090:00/2023>

⁶⁹ <https://lapsiasia.fi/lapsiasianeuvottelukunta> Laki lapsiasiavaltuutetusta (1221/2004) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2004/1221>

15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Näistä 15 miljoonasta vähintään viiden miljoonan olisi oltava lapsia.

Suomi on asettanut kansalliseksi tavoitteekseen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Näistä henkilöistä kolmasosan tulisi olla lapsia. Vuonna 2022 julkaistuun *toimintasuunnitelmaan köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä*⁷⁰ on koottu tietoa, toimia ja suosituksia tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. Edellä mainittu lapsiperheköyhyyteen liittyvä tavoite asetettiin viime hallituskaudella. Sen jälkeen toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joilla on ollut monisyisiä vaikutuksia lapsiperheisiin arkeen (raportin osiossa 1.2).

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa ja hallituksen toimissa köyhyyden torjunta on vahvasti kytketty työllisyyden parantamiseen. Julkisen talouden suunnitelmaan 2026–2029 on kirjattu toimia työntöön kannustimien vahvistamiseen sekä yrittämisen ja investointien edistämiseen. Suunnitelmaan kirjatus työtulovähennyksen lapsikorotuksen tarkoituksena on suoraan vähentää lapsiperheköyhyyttä. Vuoden 2025 budjettiriihessä päätettiin nuorten työllistymisasetelista (30 miljoonaa euroa), joka kohdennetaan erityisesti nuorille, joilla ei ole koulutusta tai työhistoriaa. Tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytyminen työmarkkinoilta.

Lasten ja nuorten tarpeet eri kaupunki- ja maaseutualueilla

Asuntokuntien keskitulot ovat maaseuduilla nousseet jonkin verran, mutta ne ovat jatkuvasti matalammat kaupunkeihin verrattuna (43 620–54 697 euroa vuonna 2023) erityisesti maaseudun paikalliskeskuksissa (40 872 euroa vuonna 2023) ja harvaan asutulla maaseudulla (41 579 euroa vuonna 2023).

Maaseuduille kohdentuu suhteessa enemmän sosiaalietuuksia kuin kaupunkeihin, jolloin myös etuuksia koskevat muutokset vaikuttavat suhteessa voimakkaammin maaseuduilla asuviin edunsaajiin. Omistusasunnon myyminen ja muutto halvempaan asumismuotoon, kuten vuokra-asumiseen, voi maaseuduilla käytännössä osoittautua erittäin hankalaksi.⁷¹

Palveluiden saatavuudella ja saavutettavuudella on keskeinen merkitys hyvän elämän ja turvallisen arjen kokemukselle. Keskeistä on perusterveydenhuollon vahvistaminen, liikuntainfrastruktuurin kehittäminen ja liikkumisen edistäminen.

Lasten ja nuorten kuulemisen tulosten pohjalta suurin osa maaseutualueilla asuvista lapsista ja nuorista voi hyvin. Kolmannes maaseudulla asuvista nuorista haluaisi myös tulevaisuudessa asua maaseudulla. Tärkeänä pidettiin infrastruktuurin kunnon parantamista, pitkien välimatkojen haasteeseen vastaamista, palvelupuutteiden ratkaisemista sekä vastaamista tyttöjen ja nuorten naisten toiveisiin, tarpeisiin ja mahdollisuuksiin.⁷²

2.3 Sosiaaliturvaetuudet osana sosiaaliturvaa

- *Lasten ja lapsiperheiden taloudellisesta tuesta (etuudet)*⁷³

Sekä työllisyys että sosiaaliturva vaikuttavat köyhyyden yleisyyteen. Suomessa sosiaaliturvaetuuksilla onkin iso köyhyyttä vähentävä vaikutus.⁷⁴ Sosiaaliturva tarjoaa toimeentulon turvaa eli rahallista tukea niissä elämäntilanteissa, joissa ihminen ei itse pysty omilla tuloillaan tai muuten ansaitsemaan riittävää toimeentuloa. Tällaisia elämäntilanteita voivat olla muun muassa lapsen syntymä, työttömyys, sairastuminen, työkyvyttömyys ja vanhuus. Lapsille ja

⁷⁰ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9999-2>

⁷¹ Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko. VNS 12/2025 vp

⁷² Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko. VNS 12/2025 vp

⁷³ <https://tilastojulkaisut.tietotariotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

⁷⁴ Lauri Mäkinen: Parhaan kuvan köyhyydestä saa yhdistämällä eri mittareita (17.10.2024) <https://tietotariotin.fi/en/news/1114964/parhaan-kuvan-koyhydesta-saa-yhdistamalla-eri-mittareita>

perheille tarkoitetuilla etuuksilla on tarkoitus turvata lapsen ja hänen huolenpidostaan vastaavien toimeentuloa sekä tukea lapsen hoivaa ja huolenpitoa.

Lapsilisää maksetaan Suomessa asuvasta alle 17-vuotiaasta lapsesta.⁷⁵ Yhdestä lapsesta maksettavan lapsilisän suuruus on 94,88 e/kk. Lapsilisän määrä kasvaa lapsiluvun mukaan. Yksinhuoltajakorotuksen saa jokaisesta lapsesta, josta saa lapsilisää. Korotuksen suuruus on 73,30 e/kk. Alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettavaa lapsilisää korotetaan 26 eurolla kuukaudessa.⁷⁶

Lapsilisiä maksettiin vuonna 2024 yhteensä 1 386 miljoonaa euroa, mikä kattaa lähes puolet perhe-etuuksien kokonaissummasta. Lapsilisää sai vuoden 2024 joulukuussa 532 436 perhettä. Näissä perheissä oli lapsia yhteensä 941 145, mikä on noin 17 % väestöstä. Lapsilisää saaneista perheistä 46 % oli yksilapsisia, vähintään neljä lasta oli 4 %:ssa perheistä. Monilapsisten perheiden lapsilisiin ja alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettavaan lapsilisään tehtiin korotukset vuonna. Lisäksi tehtiin myös yksinhuoltajakorotus.⁷⁷

Sosiaali- ja terveysministeriö on nimennyt selvityshenkilöt arvioimaan lapsilisäjärjestelmän kehittämisvaihtoehtoja sekä tekemään ehdotuksia lapsilisän uudistamiseksi. Selvityshenkilöiden työn tueksi on asetettu asiantuntijaryhmä toimikaudelle 17.11.2025 – 30.4.2026.⁷⁸

⁷⁵ Lapsilisälaki (796/1992)

⁷⁶ <https://www.kela.fi/child-benefit>

⁷⁷ Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2024

⁷⁸ <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

Vuonna 2024 Kela maksoi perhe-etuuksia yhteensä 3 027 miljoonaa euroa.

Perhe-etuuksiin sisältyvät lapsilisän lisäksi äitiysavustus, adoptiotuki, vanhempainpäivärahat, lastenhoidon tuet ja elatustuki.

Vanhempainpäivärahoja ovat raskausraha, erityisraskausraha ja vanhempainraha.

Lastenhoidon tukia ovat kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha ja osittainen hoitoraha. Niillä tuetaan lastenhoidon järjestämistä vanhempainvapaan päätyttyä.

Elatustuella turvataan alle 18-vuotiaan lapsen elatus silloin, kun lapsi ei saa elatusapua elatusvelvolliselta vanhemmaltaan.⁷⁹

Vuonna 2024 perhe-etuuksia maksettiin 5,8 % enemmän kuin edellisvuonna. Eniten kasvoivat vanhempainpäivärahojen menot (16,2 %). Kasvua selittää etenkin miesten lisääntynyt vanhempainpäivärahojen käyttö. Vanhempainpäivärahaa sai lähes ennätysmäärä isiä, ja heille korvattujen vanhempainpäivärahopäivien määrä kasvoi 47 %.⁸⁰

Vuoden 2022 *perhevapaaudistus*⁸¹ on lisännyt isien osallistumista pienten lasten hoivaan. Erityisesti on kasvanut niiden isien osuus, jotka käyttävät vanhempainvapaata eri aikaan kuin äiti. Tämä kertoo isien lisääntyneestä hoivavastuusta ja perhevapaiden jakautumisesta aiempaa tasaisemmin vanhempien kesken. Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria. Isät ovat käyttäneet vanhempainvapaita perhevapaaudistuksen jälkeen eri aikaan kuin äiti keskimäärin 68 päivää eli 2,7 kuukautta. Ennen uudistusta vastaava aika oli 33 päivää eli noin 1,3 kuukautta.⁸²

Lastenhoidon tukien menot sen sijaan pienenevät 12,6 % vuonna 2024. Erityisesti kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen saaja- ja lapsimäärät ovat pienentyneet jo useana vuonna peräkkäin. Lakisääteistä kotihoidon tukea maksettiin vuoden 2024 aikana 62 919 henkilölle yhteensä 75 538 lapsesta. Lasten määrä on puolittunut kymmenen viime vuoden aikana. Saajien määrä väheni 12 % edellisvuodesta. Kotihoidon tuen saajista 8,7 % oli miehiä. Vuoden lopussa tuen piirissä oli 25 % niistä lapsista, joiden ikä oli 6 kuukaudesta 2 vuoteen. Maakunnittain tarkasteltuna kotihoidon tuella hoidettujen lasten osuus vaihteli välillä 19–33 %. Osuus oli pienin Lapissa ja suurin Keski-Pohjanmaalla.⁸³

Myös äitiysavustuksen sekä lapsilisän saaja- ja lapsimäärät ovat pienentyneet, koska syntyvyys on vähentynyt viime vuosina poikkeuksellisen paljon. Vuonna 2024 äitiysavustuksen saajia oli kuitenkin niukasti enemmän kuin edellisenä vuonna.

Muita lapsiperheiden etuuksia Kela maksoi vuonna 2024: erityishoitorahaa 6,0 miljoonaa euroa, alle 16-vuotiaan vammaistukea 117,4 miljoonaa euroa, eläkkeisiin maksettavia lapsikorotuksia 4,5 miljoonaa euroa ja lapseneläkkeitä 15,3 miljoonaa euroa.⁸⁴

⁷⁹ <https://stm.fi/en/income-security/financial-assistance-families>

⁸⁰ <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

⁸¹ Perhevapaaudistus tuli voimaan 1.8.2022. Uudistus pyrkii lisäämään työelämän ja vanhempien tasa-arvoa ja huomioi nykyistä paremmin erilaiset perhemuodot. <https://stm.fi/perhevapaaudistus>

⁸² <https://www.kela.fi/ajankohtaista/isat-pitaneet-puolitoista-kuukautta-pidempia-itsenaisia-perhevapaita-uudistuksen-jalkeen-alueelliset-erot-merkittavia>

⁸³ <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

⁸⁴ <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

Kuvio 1. Lapsiperhe-etuuksien avainluvut vuonna 2024 (Kela)⁸⁵

- *Sosiaaliturvan uudistaminen ja sosiaaliturvakomitea*

Sosiaaliturvaa uudistetaan kuluvan vaalikauden aikana hallituksen hankkeiden sekä sosiaaliturvakomitean työn kautta. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on sujuvampi, yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi sosiaaliturvajärjestelmä. Osana sosiaaliturvan uudistamista toimeentulotuen kokonaisuudistukseen⁸⁶ liittyvät lakimuutokset tulivat pääosin voimaan 1.2.2026 ja yleistukea koskevan lainsäädäntö tulee voimaan 1.5.2026.⁸⁷

Valtioneuvosto asetti vuonna 2020 parlamentaarisen komitean valmistelemaan sosiaaliturvauudistusta.⁸⁸ Komitean toimikausi on 23.3.2020–31.3.2027. Sosiaaliturvakomitean tehtävänä on linjata tulevaisuuden sosiaaliturvan visiosta ja periaatteista sekä tehdä ehdotuksia sosiaaliturvan uudistamiseksi. Komitea käsittelee perusturvaa, ansioturvaa, vähimmäisturvaa sekä niiden välistä yhteyttä ja rahoitusta sekä palvelujen nykyistä parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Komitea käsittelee myös lapsiperheiden sosiaaliturvaa, elatusvelvollisuuksia sekä erilaisia asumis- ja perhetilanteita. Sosiaaliturvakomitean linjaukset ja ehdotukset sosiaaliturvan uudistamiseksi kootaan loppumietintöön, joka julkaistaan vuoden 2026 lopussa.

2.4 Lapsiin kohdistuva budjetointi Suomessa (2026) – valtion talousarvioesityksen (2026) lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuvat määrärahat (lapsibudjetointi)

Yhteenveto

Eduskunta hyväksyi 19.12.2025 valtion talousarvion vuodelle 2026. Valtion talousarvio vuonna 2026 on noin 90,8 miljardia euroa, mikä on noin 1,6 miljardia euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa.

Valtioneuvoston kanslia asetti vuonna 2020 työryhmän selvittämään, miten lapsibudjetointia koskevia menettelyjä ja osaamista kehitetään yli hallituskausien laajasti lapsistrategian toimeenpanovaiheessa.⁸⁹ Työryhmän tuli valmistella konkreettinen esitys siitä, miten lapsistrategian lapsibudjetointiosio otetaan käyttöön valtion talousarvioprosessissa. Työryhmä

⁸⁵ <https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/lapsiperhe-etuus/2024/>

⁸⁶ <https://stm.fi/en/-/changes-to-social-assistance-to-take-effect-on-1-february-2026>

⁸⁷ <https://stm.fi/sosiaaliturvakomitea>

⁸⁸ <https://stm.fi/sosiaaliturvakomitea>

⁸⁹ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-688-6>

ehdotti talousarvion tarkastelemista lapsi-ikäryhmän osalta niin, että tarkastelu kohdistetaan välittömästi alle 18-vuotiaisiin lapsiin sekä heidän perheisiinsä. Lapsibudjetointi talousarvioprosessissa selkeyttää lapsiin kohdistettujen varojen seuraamista ja arviointia.

Talousarvioesityksen (2026) lapsibudjetointia koskevassa tarkastelussa huomioitiin lapsi-ikäluokkaan (alle 18-vuotiaat) suoraan kohdistuvat menot (etuudet ja palvelut) sekä menot (esimerkiksi avustukset), joilla rahoitettavan toiminnan kohderyhmänä ovat lapset.⁹⁰

Lapsitakuuraportin tässä osiossa esitetyt tiedot perustuvat Talousarvioesityksen 2026 aineistoon. Esitetyt luvut ja arviot ovat ennakkollisia, ja toteutuma voi poiketa niistä talousarvioprosessin etenemisen, rahoituspäätösten täsmentymisen tai muiden toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten johdosta. Lapsibudjetoinnin osio talousarvioesityksessä on kuitenkin hyvä esimerkki lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistettavien varojen kokoamisesta ja selkeyttämisestä. Lapsibudjetointi voi toimia myös hyvänä pohjana seurannalle.

Vuoden 2026 talousarvioesityksestä suoraan lapsiin tai lapsiperheisiin kohdistuvia määrärahoja on eri pääluokkien lakisääteiset ja harkinnanvaraiset toimet huomioiden yhteensä n. 11,4 mrd. euroa (11,2 mrd. euroa v. 2025). Tästä lapsi-ikäryhmään kohdistuvaa laskennallisesti *arvioitua kuntien peruspalvelujen valtionosuutta* on n. 2,6 mrd. euroa (2,5 mrd. euroa v. 2025). *Hyvinvointialueiden valtion rahoituksen laskennallinen lapsi-ikäryhmään kohdistuva osuus* on n. 4,3 mrd. euroa (4,1 mrd. euroa v. 2025).

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Osan koko lapsi-ikäryhmää koskevista määrärahoista voidaan arvioida kohdistuvan lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Vuoden 2026 talousarvioesityksessä tällaisia määrärahoja arvioidaan olevan n. 490 milj. euroa (n. 430 milj. euroa v. 2025). Tällaisia toimenpiteitä ja rahoituskokonaisuuksia ovat mm. lapsiperheiden hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät ja korjaavat toimet, kuten varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen laatu- ja tasa-arvohankkeet. Lapsi-ikäluokkaan kohdistuvien määrärahojen keskeisenä tavoitteena on kuitenkin ylipäätään edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja ehkäistä syrjäytymistä.

Perusopetus ja toisen asteen koulutus

Perusopetuksen vahvistamisen määrärahataso nousee 100 milj. eurosta 167 milj. euroon ja ammatillisen koulutuksen sekä lukiokoulutuksen oppimisen tuen järjestelmää vahvistetaan 20 milj. eurolla. Edellä mainittu rahoitus sisältää toimenpiteet erityisopetuksen, tukiopetuksen ja lähiopetuksen vahvistamiseksi.

Keskeiset lapsi-ikäluokan tulonsiirrot

Keskeisimpiä lapsi-ikäluokan tulonsiirtoja ovat sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaan sisältyvät lapsilisät, asumistuet sekä toimeentulotuki.⁹¹ Lapsi-ikäluokan harkinnanvaraiseen osuuteen sisältyvät lapsiperheiden hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät ja korjaavat toimet ja lapsistrategia-toiminto.

Lapsi-ikäluokan harkinnanvaraisesta rahoituksesta suurimpia osia ovat sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (Stea) avustukset lapsiin ja nuoriin keskittyneille järjestöille ja hankkeille. Vuonna 2026 STEA-avustuksia myönnetään sosiaali- ja terveysalan yhdistyksille ja säätiöille näiden yleishyödylliseen terveyttä ja hyvinvointia edistävään toimintaan yhteensä noin 274 miljoonaa euroa. Määrä on noin 30 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025. Uusia hankeavustuksia myönnetään vuonna 2026 vain EU-rahoitteisten hankkeiden osarahoitukseen

⁹⁰ Tämä tarkoittaa, että lapsibudjetoinnin yhteenvetotarkastelussa otetaan huomioon välittömästi alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat ja heille osoitettavat (lakisääteiset ja harkinnanvaraiset) menot. Lisäksi huomioidaan sellaiset menot, jotka kohdistuvat selkeästi perheisiin, joissa on alle 18-vuotiaita. Tiettyjen palveluiden osalta on huomioitu lapsi-ikäluokan osuus palveluiden kohderyhmästä.

⁹¹ Toimeentulotukilakiin on tehty uudistuksia. Toimeentulotuen hakijalle säädettiin aiempaa vahvempi velvoite hakea ensisijaisia etuuksia, kuten työttömyysturvaetuksia, toimeentulotuen sijaan. Kotihoidon tuessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön ns. Norjan malli. Esityksessä ehdotetaan, että kotihoidon tuen maksamiseksi edellytettäisiin, että tuen saaja on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta. Tavoitteena on edistää lasten ja vanhempien kotoutumista ja kielen oppimista.

(1,52 milj. euroa) ja nuorten huumekuolemien ehkäisyyn liittyviin määräaikaisiin kehittämishankkeisiin (hallitusohjelmaan liittyvä hankerahoitus, 1 milj. euroa). Järjestöjen jatkuvaluonteisiin toimintoihin suunnattuja yleisavustuksia ehdotetaan myönnettäväksi 1259 avustuskohteelle yhteensä noin 271 miljoonaa euroa. Määrä on 13 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025.⁹²

Päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä väkivallan ehkäisy

Vuoden 2026 talousarvioon ehdotettiin lasten ja nuorten huumekuolemien estämiseen 7,4 milj. euroa, matalan kynnyksen mielenterveysavun- ja palvelun kehittämishankkeisiin 2 milj. euroa ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanoon 0,3 milj. euroa. Karkean arvion mukaan noin puolet näistä määrärahoista kohdistuisi alle 18-vuotiaisiin nuoriin. Nuorten katuväkivallan ehkäisyyn, turvallisuuden edistämiseen ja erityiseen huolenpitoon ehdotetaan 2,5 milj. euroa ja turvakotitoiminnan rahoitukseen n. 3,5 milj. euron lisäystä nykyisen turvakotipaikkaverkoston ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Äitiysavustus

Äitiysavustuksen rahasummaa ja äitiyspakkauksen arvoa kasvatetaan 40 eurolla 210 euroon 1.4.2026 lukien (määräraha vaikutus n. 1,3 milj. euroa).

Lasten vastaanotto- ja kotoutumispalvelut

Kunnille ja hyvinvointialueille korvataan sekä laskennallisten että todellisten kustannusten perusteella kustannuksia kotoutumislain mukaisten korvausten piiriin kuuluvien lasten vastaanotosta ja kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä. Oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista arvioidaan lapsia olevan 20 % ja kiintiöpakolaisista 50 %. Todellisten kustannusten mukaan korvattavia kustannuksia ovat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannukset (ml. lastensuojelu) sekä ilman huoltajaa maassa olevien lasten ja nuorten hoivan ja huolenpidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset.

Talousarvioesityksen oletuksena on, että v. 2026 vastaanoton piirissä olisi n. 9 000 henkilöä. Alaikäisten osuuden tilapäisen suojelun hakemuksista on oletettu pysyvän muuttamattomana v. 2026. Vastaanotto toiminnan asiakkaille maksettaviin tukiin ehdotetaan n. 18,4 milj. euroa vuodelle 2026. Tästä arviolta n. 3,4 milj. euroa kohdistuu alle 18-vuotiaille. Lisäksi perusopetukseen valmistavaan koulutukseen ehdotetaan 116 milj. euroa.⁹³

Lapsi-ikäryhmään kohdistuva sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus osana hyvinvointialueiden valtion rahoitusta

Lasten ja nuorten palveluihin kohdistuvista määrärahoista merkittävä osa ohjautuu hyvinvointialueiden rahoituksen kautta. Hyvinvointialueiden kaikkiaan n. 27,1 mrd. euron valtion rahoituksesta lapsiin ja nuoriin arvioidaan kohdistuvan v. 2026 n. 4,3 mrd. euroa. Hyvinvointialueiden valtion rahoitus on yleiskatteista, joten lapsi-ikäryhmään kohdistuva osuus ei ole eroteltavissa, vaan määrärahan tarkemmasta kohdentumisesta päättävät itsehallinnolliset hyvinvointialueet.

Lapsibudjetoinnin käyttöönottoa on pilotoitu lapsistrategian toimesta hyvinvointialueilla. Eduskunta myönsi vuonna 2022 kansalliselle lapsistrategialle erillISRahoitusta lapsibudjetoinnin käyttöönottoon hyvinvointialueilla. Lapsibudjetointia kehitettiin vuosina 2023–2024 valtionavustushankkeina

⁹² <https://www.stea.fi/vuoden-2026-avustusehdotus- valmistui/> Lapsi- ja perhejärjestöillä on merkittävä rooli palvelujärjestelmän keskeisenä toimijana, joka pystyy sekä mukauttamaan omaa toimintaansa, että myös täydentämään julkisen puolen palveluita. Järjestöjen rooli myös demokratiakehityksen saralla on keskeinen. Viimeisten vuosien aikana kansalaisjärjestöjen avustusleikkaukset ovat olleet merkittäviä (yhteensä 140 milj. €).

⁹³ Talousarvioesitys 2026

<https://budjetti.vm.fi/sisalto.jsp?year=2026&lang=fi&maindoc=/2026/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:>

Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueilla sekä kansallisessa lapsibudjetoinnin kehittämisverkostossa.⁹⁴

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet osana lapsibudjetointia

Merkittävä osa lasten ja nuorten palveluihin kohdistuvista määrärahoista ohjautuu kuntiin peruspalvelujen valtionosuuden kautta. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ei ole kuitenkaan suoraan eroteltavissa lapsiin ja nuoriin kohdistuvia määrärahoja, sillä rahoitus on laskennallista ja yleiskatteista. Kunnat päättävät itse valtionosuuden käytöstä perustuslain turvaaman laajan itsehallintonsa puitteissa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus on v. 2026 n. 3,6 mrd. euroa (n. 3,4 mrd. euroa v. 2025). Vuodesta 2023 lähtien suurin osa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta on määräytynyt laskennallisesti kunnan lapsi- ja nuorisoikäluokan perusteella. Vuoden 2025 alussa voimaan tulleen TE-uudistuksen seurauksena osa valtionosuuksista kohdistuu kuitenkin laskennallisesti myös työikäiseen väestöön.

Valtionosuudesta lapsiin ja nuoriin on arvioitu lapsibudjetoinnin yhteydessä kohdistuvan v. 2026 n. 2,6 mrd. euroa (v. 2025 n. 2,5 mrd. euroa). Vuonna 2026 alle 18-vuotiaiden ikäryhmien osuus laskennallisista valtionosuuksista on arvioitu olevan n. 73,5 %, kun v. 2025 osuudeksi arvioitiin n. 74,3 %. Valtionosuuden mitoituksessa käytetty 0—17-vuotiaiden määrä on 1 013 659 henkeä. Mitoituksessa käytetty alle 18-vuotiaiden määrä on laskenut noin 2 600 hengellä edellisvuoteen verrattuna. Kuntien uusista ja laajenevista tehtävistä taloudellisesti merkittävimmät ovat v. 2026 oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistus (n. 53 milj. euroa), kolmen vuosiviikkotunnin lisääminen perusopetuksen (n. 12 milj. euroa) sekä yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvausten nostaminen 100 prosenttiin (n. 6,4 milj. euroa). Kaikki edellä mainitut tehtävämuutokset kohdistuvat lapsi- ja nuorisoikäluokkiin.

Verotus lasten ja lapsiperheiden näkökulmasta

Suomessa on käytössä erillisverotus, eli jokaista verotetaan omien tulojensa ja varallisuutensa perusteella, eikä esimerkiksi siviilisäädyltä tai perheen koolla pääsääntöisesti ole merkitystä. Lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuu kuitenkin joitakin verotukia. Verotuet ovat poikkeuksia verotuksen normaalista perusrakenteesta, joiden avulla tuetaan jotain tiettyä elinkeinoa tai verovelvollisryhmää. Käytännössä verotuilla tarkoitetaan verovapauksia, verovähennyksiä, alempia verokantoja ja muita niihin rinnastettavia keinoja. Verojärjestelmässä ei ole havaittu erityisesti lapsia tai lapsiperheitä syrjiviä rakenteita.

Suoraan alaikäisille verovelvollisille kohdistuvia verotukia ovat perintö- ja lahjaverotuksen alaikäisyysvähennys sekä alaikäisille perheyriksen perijöille myönnettävä perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennus. Tuloverotuksessa lapsiperheille kohdistuvia verotukia ovat mm. lapsilisien, elatusavun, elatustuen, adoptiotuen ja eläkkeensaajan lapsikorotuksen verovapaus, alijäämähyvityksen lapsikorotus, elatusvelvollisuusvähennys, perhevapaalta palaavien työmatkavähennyksen alennettu omavastuu, sekä työtulovähennyksen lapsikorotus.

Arvonlisäverotuksessa varhaiskasvatuspalvelut, sosiaalihuollon palvelut, yleissivistävä ja ammatillinen opetus sekä valtion tukema taiteen perusopetus ovat lähtökohtaisesti verovapaita, ja tästä verovapaudesta muodostuva tuki kohdistuu lapsiin niiltä osin kuin he ovat näiden palvelujen käyttäjinä.

Lapsiin kohdistuva verotuki on myös lasten vaippoihin sovellettava alennettu arvonlisäverokanta. Valmisteverotuksessa lapsiperheille kohdistuva verotuki on äidinmaidonkorvikkeiden ja vieroitusvalmisteiden sekä lastenruokien vapautus virvoitusjuomaverosta.

Elatustuen, elatusavun ja lapsilisien verovapauden sekä elatusvelvollisuusvähennyksen ja perintöverotuksen alaikäisyysvähennyksen muodostamien verotukien yhteismääräksi arvioidaan

⁹⁴ Lapsibudjetointi hyvinvointialueilla : Kokemuksia hyvinvointialueiden lapsibudjetointipilotista 2023–2024 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4201-1>

vuoden 2025 tasossa runsaat 600 milj. euroa, josta lapsilisien verovapauden osuus on vajaat 500 milj. euroa. Työtulovähennyksen lapsikorotuksen verotuottoa vähentäväksi vaikutukseksi arvioidaan n. 190 milj. euroa.

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä lapsille ja lapsiperheille kohdistuvien verotukien muutoksia ovat työtulovähennyksen lapsikorotuksen kasvattaminen 100 milj. eurolla sekä perintöverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen ulottaminen alaikäisille perheyrittäjien perijöille, minkä verotuottovaikutus arvioidaan vähäiseksi.⁹⁵

⁹⁵<https://budjetti.vm.fi/sisalto.jsp?year=2026&lang=fi&maindoc=/2026/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:71:>

2.5 Muut lasten hyvinvointia edistävät ja syrjäytymistä ehkäisevät toimet

Kestävä kehitys

Valtioneuvosto on asettanut *Suomen kestävän kehityksen toimikunnan*⁹⁶ vuosille 2024–2027. Toimikunta on yhteiskunnan merkittävät toimijat kokoava vaikuttajafoorumi. Toimikunta edistää yhteistyötä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja pyrkii juurruttamaan kestävän kehityksen strategiset tavoitteet kansalliseen politiikkaan, hallintoon ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Toimikunnan alaisuuteen on perustettu *Nuorten Agenda 2030*⁹⁷, johon valitaan vuosittain 12 jäsentä. Ryhmän jäsenet ovat 15–28-vuotiaita. Agenda 2030 -ryhmä toimii kestävän kehityksen tavoitteiden puolesta ja osallistuu näiden tavoitteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen Suomessa.

Suomen kestävän kasvun ohjelmalla tuetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kasvua. Ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nostoa sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita.⁹⁸ Ohjelman tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, kasvattaa tuottavuutta, nostaa työllisyysastetta, nopeuttaa hoitoon pääsyä sekä edistää alueellista, sosiaalista ja sukupuolten tasa-arvoa. Ohjelman rahoitus tulee pääosin EU:n elpymisvälineestä (Next Generation EU).

Lasten ja nuorten osallisuus

Lapsistrategiassa lasten ja nuorten osallisuus on läpileikkaava linjaus ja se pitää sisällään myös sen arvostamisen, että lapsilta ja nuorilta saatava tieto on arvokasta ja välttämätöntä heille suunnattujen palveluiden kehittämisessä sekä heitä koskevassa päätöksenteossa. Lapset ja nuoret ovat olleet useasti ja monella tapaa tiedontuottajina lapsistrategian toimeenpanossa. Lapsilta ja nuorilta on kerätty tietoa eri aihepiireihin liittyen laajoilla sähköisillä kyselyillä sekä kohdennetuilla työpajoilla. Kyselyt ovat kohdistettu laajasti lapsiväestöön, kuten esimerkiksi valtioneuvoston lasten ja nuorten osallisuuspilotti, jonka tarkoituksena on kuulla lapsia osana seuraavaan hallituskauteen valmistautumista ja luoda pilotista pysyvä rakenne valtioneuvostoon. Kyselyyn vastasi lähes 17 000 lasta ja nuorta. Osana osallisuuspilottia kuultiin myös lapsia ja nuoria eri puolilta Suomea dialogien avulla. Erilaisia sähköisiä kyselyitä on kohdistettu myös tietyille lapsiryhmille esimerkiksi lainvalmistelun yhteydessä (tästä yhtenä esimerkkinä on lastensuojelulain valmisteluun liittyvä kysely lapsille ja nuorille, joilla on kokemusta lastensuojelun asiakkuudesta).

Työpajoilla on pyritty varmistamaan yhdenvertaisia lasten osallistumismahdollisuuksia sekä keskusteltamaan kyselyissä esille nousseita aiheita syvemmin ja laajemmin. Lisäksi parhaillaan on käynnissä hanke, jossa pilotoidaan lapsille ja nuorille suunnattavien kansalaispaneelien järjestämistä ministeriöissä. Tarkoituksena on tuottaa tietoa lasten ja nuorten kuulemiseen liittyvien eettisten periaatteiden valmistelua varten. Lasten ja nuorten kuulemisen kehittämisessä ja edistämässä tehdään yhteistyötä usean eri ministeriön kanssa (muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö sekä valtioneuvoston kanslia). Tätä kaikkea lapsilta ja nuorilta kerättävää tietoa käytetään hyväksi myös lapsitakuun seurannassa ja sen edistämistyössä kansallisesti.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2024–2027

*Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2024–2027 : Perus- ja ihmisoikeudet osana oikeusvaltiota*⁹⁹ hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä marraskuussa 2025. Ohjelmalla pyritään vahvistamaan oikeusvaltion perusrakenteita ja edistämään perus- ja ihmisoikeuksien

⁹⁶ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=VNK009:00/2024>

⁹⁷ <https://nuortenagenda2030.fi/>

⁹⁸ Ohjelma 2022–2025 <https://stm.fi/kestavan-kasvun-ohjelma> RRF-rahoitus STM:n hallinnonalalle yht. 381 M€

⁹⁹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/eb0aa463-3fd5-4aee-a2d4-6881e754fa2b>

toteutumista Suomessa. Tavoitteena on myös lisätä tietoa oikeusvaltioperiaatteesta sekä perus- ja ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion välisestä yhteydestä. Ohjelma sisältää muun muassa arviointia lasten pääsystä oikeuksiin ja oikeussuojakeinoihin.

Sukupuolten välinen tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa. *Hallituksen tasa-arvo-ohjelman 2024–2027*¹⁰⁰ toimenpiteissä painottuvat naiseen kohdistuvan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy. Lisäksi aiempaa vahvemmin mukana ovat miesten ja poikien tasa-arvohaasteet. Hallitus on sitoutunut selvittämään miehiin ja poikiin kohdistuvia tasa-arvo-ongelmia ja niiden yhteyttä nuorten miesten syrjäytymiseen ja ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin. Koulutukseen liittyvillä yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa edistävillä toimenpiteillä on suuri potentiaali poikien ja miesten syrjäytymisen ehkäisyssä. Valtioneuvoston tasa-arvo-ohjelmassa on sitouduttu ottamaan sukupuoli huomioon perusopetuksen oppimistulosten vahvistamistyössä. Sukupuolen huomioiminen on tärkeää, koska pojat ovat yliedustettuina niiden oppilaiden joukossa, joiden oppimistulokset ovat keskimääräistä heikompia.¹⁰¹

3 Keskeiset palvelut (Delivery of key services)

Suomi vastasi komissiolle kysymyksiin lapsitakuusta 6.2.2026 (European Child Guarantee – Assessment of compliance by Finland). Edistymisraportissa ei toisteta komissiolle kyselyssä annettuja tietoja, vaan keskitytään tuomaan esille muita raportointikaudella 2024–2026 tapahtuneita keskeisiä muutoksia. Raportissa tarkennetaan myös tilastotietoja liittyen lapsitakuun keskeisiin kohderyhmiin (Re § 5 of ECG recommendation).

3.1 Varhaiskasvatus

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2024 lopussa Suomessa oli 238 453 sellaista lapsiperhettä, jossa oli vähintään yksi alle 7-vuotias lapsi.¹⁰² Varhaiskasvatukseen osallistui 80 % 1–6-vuotiaista lapsista vuonna 2024, yhteensä 235 200 lasta. Ikävuosittain tarkasteltuna eniten osallistuivat viisi- ja neljävuotiaat, joiden osallistumisosuus oli yli 90 %. Päiväkotitoimintaan osallistuminen on selvästi yleisin varhaiskasvatukseen osallistumisen muoto ja se on vuonna 2021 tapahtuneen pienen laskun jälkeen jatkanut kasvuaan¹⁰³

OECD:n 2026 julkaisema Teaching and learning international survey (TALIS) -tutkimus osoittaa, että moni asia on Suomen varhaiskasvatuksessa verrattain hyvin. Suomalaislapset osallistuvat varhaiskasvatukseen laajasti, ryhmäkoot ja suhdeluvut tukevat laatua ja päiväkotien johtajilla on kansainvälisesti verrattuna vahva koulutus pohja. Suomessa kahdeksan kymmenestä varhaiskasvatuksessa työskentelevästä on TALIS-tutkimuksen mukaan tyytyväisiä työhönsä. OECD:n mukaan tärkeää onnistua saamaan uusia koulutettuja työntekijöitä eläköityvien tilalle. Samalla alalle kouluttautuneet täytyy saada pysymään alalla. Työehtojen parantamisen lisäksi OECD suosittelee henkilöstövajeen ratkaisuksi sitä, että henkilöstölle tarjotaan mahdollisuuksia edetä uralla ja että liiallista työkuormitusta ja stressiä ehkäistään.

Suomessa varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään ja kehitetään inklusion periaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen ja

¹⁰⁰ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/a1a42bc5-3e94-4ca5-b857-f6208c3f2b68/content>

¹⁰¹ Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2024-2027. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/8e4f7255-3fae-42d9-8503-a93decec4095/content>

¹⁰² <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm1j9m5kw3mcj07uq4380mynb>

¹⁰³ <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm0ox84x06hki06um86ddd600>

esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Lapsella on oikeus saada tukea varhaiskasvatuksessa heti, kun tuen tarve on havaittu.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Lapsen tukea vahvistava muutos varhaiskasvatuslakiin tuli voimaan 1.8.2022. Paikallisesti päätetään varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Lapsen tarvitsema tuki pyritään aina toteuttamaan osana vertaisryhmää. Tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tarvitsema tuki arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

Tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä yleisen tuen apuvälineistä ja tukipalveluista tehdään hallintopäätös. Hallintopäätös vahvistaa lapsen ja huoltajien oikeutta tulla kuulluksi päätöstä tehtäessä. Huoltajalla on oikeus hakea muutosta päätökseen valittamalla.

Varhaiskasvatuslain mukaisia tukipalveluita ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetus ja konsultaatio, avustamispalvelut, tulkitsemispalvelut ja varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet.¹⁰⁴

Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteetin sekä itsetunnon kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa monipuolisesti. Suomen kielen taitoa kehitetään tavoitteellisesti lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien muun muassa monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja tutustuttaa myös suomalaiseen kulttuuriin.¹⁰⁵

Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista 33 000 eli 14 % oli vieraskielisiä vuonna 2024. Vieraskielisellä tarkoitetaan henkilöä, jolla äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisten lasten osuus on vuodesta 2021 kasvanut 6 600 lapsella, kasvua on ollut noin 1 prosenttiyksikkö joka vuosi. Yleisimmät kielet kotimaisten kielten jälkeen olivat venäjä, arabia, somali, ukraina ja englanti, joista jokaista äidinkielenään puhui yli 2 000 varhaiskasvatuksen osallistunutta lasta. Suurin muutos neljässä vuodessa on ollut ukrainaa äidinkielenään puhuvien varhaiskasvatukseen osallistumisessa, kasvua on yli 2 000 lasta.¹⁰⁶

3.2 Perusopetus ja toisen asteen koulutus

THL:n Kouluterveyskyselyyn vuonna 2025 vastanneista oppilaista valtaosa (66 % pojista ja 74 % tytöistä) ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistä hyvin tai melko paljon. Vain neljä prosenttia tytöistä ja seitsemän prosenttia pojista vastasi, ettei pidä koulunkäynnistä ollenkaan. Valtaosa oppilaista (pojista 62 % ja tytöistä 72 %) vastasi olevansa innostunut koulutyöstä vähintään muutaman kerran viikossa. Valtaosa (72–83 %) oppilaista myös vastasi tulevansa hyvin toimeen niin koulukavereiden kuin opettajien kanssa. Niin ikään valtaosa oppilaista (92 % pojista ja 94 % tytöistä) myös koki, että opettajat ovat usein tai joskus kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu. Valtaosa (96–97 %) lapsista myös vastasi vuonna 2025 keskustelevansa vanhempansa kanssa koulupäivästään usein tai joskus.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Opetushallitus: Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

¹⁰⁵ Opetushallitus: Maahanmuuttotauksiset oppijat varhaiskasvatuksessa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttotauksiset-oppijat-varhaiskasvatuksessa>

¹⁰⁶ <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm0ox84x06hki06um86ddd600>

¹⁰⁷ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/fce93ae4-8e46-4d12-adb4-8958e2b442c2/content>

Oppimistulosten heikkenemistä on Suomessa ollut havaittavissa lähes kahdenkymmenen vuoden ajan. Myös oppimistulosten kasvava polarisoituminen on todettavissa, sillä oppilaiden väliset erot tuloksissa ovat lisääntyneet ja erityisesti heikosti menestyvien osuus on kasvanut. Lisäksi sosiaalinen eriytyminen on voimistunut, sillä vanhempien sosioekonomisen taustan ja koulutuksen yhteys oppimistuloksiin on vahvistunut.¹⁰⁸

Tyttöjen ja poikien välillä on ollut eroa lukutaidossa jo pidemmän aikaa. Viime vuosina ero on kuitenkin kaventunut epätoivotulla tavalla: tyttöjen lukutaitotulokset ovat heikentyneet poikia nopeammin.¹⁰⁹ Suomalaisten neljäs- ja kahdeksaluokkalaisten matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen on hyvää tasoa, mutta oppilaiden väliset osaamiserot kasvavat edelleen. Tämä käy ilmi TIMSS 2023 -tutkimuksesta.¹¹⁰ Matematiikan osaamisessa PISA 2022 -arvioinnissa tytöt ohittivat niukasti pojat, neljännen luokan TIMSS 2023 -tuloksissa pojat menestyivät hieman tyttöjä paremmin. Kahdeksannen luokan TIMSS 2023 -tuloksissa tyttöjen tulokset olivat puolestaan hieman paremmat kuin poikien.

Oppilaiden perhetausta oli yhteydessä osaamiseen. Tulokset osoittavat osaamisen olevan sitä parempaa, mitä korkeampi on perheen sosioekonominen asema ja mitä paremmat ovat kodin opiskeluresurssit.¹¹¹ Arviointitutkimuksissa, kuten PISA 2022, PIRLS 2021 ja TIMSS 2023, korkeamman sosioekonomisen aseman oppilaat ovat menestyneet paremmin lukutaidossa ja matematiikassa. 2000-luvun alussa vanhempien sosioekonomisen taustan yhteys oppimistuloksiin oli Suomessa yksi osallistujamaiden pienimmistä. Nykyisin vaikutus on OECD-maiden keskitasoa. Samalla peruskoulun kyky tasata oppilaiden erilaisia taustoja on alkanut heiketä.¹¹² Kansainvälisissä arvioinneissa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osaaminen on ollut Suomessa selvästi heikompaa kuin kantaväestön oppilaiden.¹¹³

Alueelliset erot ovat Suomessa tyyppillisesti olleet pieniä.¹¹⁴ Myöskään koulun koko ei näyttäisi olevan yhteydessä oppilaiden osaamistasoon. *Koulujen väliset erot* Suomessa olivat edelleen pieniä. Suomessa osaamisen vaihtelu selittyy suurimmaksi osaksi oppilastason tekijöillä.¹¹⁵

Seuranta oppivelvollisuuden laajentamisesta

Laajennettu oppivelvollisuus tuli voimaan 1.8.2021, kun oppivelvollisuusikä nostettiin 18 vuoteen. Lakia sovellettiin ensimmäisen kerran keväällä 2021 perusopetuksen 9. luokalla olleisiin oppivelvollisiin, jotka yleisimmin olivat vuonna 2005 syntyneitä. Laajennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän on tätä ennen suorittanut joko ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon.¹¹⁶

Ammatillisen peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen syksyllä 2021 aloittaneista 3 795 ei ollut suorittanut ammatillista perustutkintoa tai ylioppilastutkintoa eikä opiskellut 3,5 vuoden jälkeen perusopetuksen suorittamisesta. Heidän osuutensa oli noin kuusi prosenttia kaikista syksyllä 2021 toisen asteen opinnot aloittaneista. Valtaosa koulupudokkaista oli ammatillisen koulutuksen opiskelijoita (81 %) ja vajaa viidesosa (19 %) lukiokoulutuksen opiskelijoita. Suurin osa koulupudokkaista oli miehiä (62 %). Naisten osuus koulupudokkaista oli reilu kolmannes (38 %).

¹⁰⁸ Rautopuro & Ouakrim-Soivio 2026: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

¹⁰⁹ Rautopuro & Ouakrim-Soivio 2026: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

¹¹⁰ <https://www.jyu.fi/fi/uutinen/suomalaisoppilaiden-matematiikan-ja-luonnontieteiden-osaaminen-kansainvalisesti-tarkasteltuna>

¹¹¹ <https://www.jyu.fi/fi/uutinen/suomalaisoppilaiden-matematiikan-ja-luonnontieteiden-osaaminen-kansainvalisesti-tarkasteltuna>

¹¹² Rautopuro & Ouakrim-Soivio 2026: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

¹¹³ Jonna Pulkkinen ym. 2024. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_97304 Esimerkiksi TIMSS 2023 tutkimuksessa matematiikan osaamisessa alle tyydyttävän suoritustason jäi lähes puolet maahanmuuttajataustaisista oppilaista, kantaväestön oppilaista vastaavasti noin joka viides.

¹¹⁴ Rautopuro & Ouakrim-Soivio 2026: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

¹¹⁵ <https://www.jyu.fi/fi/uutinen/suomalaisoppilaiden-matematiikan-ja-luonnontieteiden-osaaminen-kansainvalisesti-tarkasteltuna>

¹¹⁶ <https://www.oph.fi/fi/oppivelvollisuus>

Enemmistö pudokkaista oli suomenkielisiä (85 %). Ruotsinkielisten pudokkaiden osuus oli kolme prosenttia ja muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten osuus reilu kymmenesosa (12 %). Muunkielisten ryhmä koostui 46 eri äidinkieltä puhuvista.¹¹⁷

3.3 Maksuton ateria varhaiskasvatus- ja koulupäivän aikana

Kaikki lapset saavat vähintään yhden terveellisen lämpimän aterian jokaisena päiväkotipäivänä. Kaikki ateriat sisältyvät perheiden maksamaan asiakasmaksuun. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan myös aamupalaa ja välipalaa. Vuorohoidossa oleville lapsille myös useampia aterioita. Jokainen esi- ja peruskoulun oppilas sekä lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija on Suomessa oikeutettu maksuttomaan kouluateriaan. Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestetyn ja ohjatun ruokailun aikana.

Suomessa varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella tarjottavien ruokien ravitsemuksellista laatua ohjeistetaan kansallisilla suosituksilla. Yleinen tuntuma on, että suosituksia huomioidaan tarjottavien ruokien valmistuksessa, mutta systemaattisesti kerättyä tietoa ruokien ravitsemuksellisesta laadusta ei ole.

Jos oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen tai terveydenhoitoon liittyviä tarpeita, oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon tulee yhdessä sopia tarvittavista tukitoimista ja seurannasta. Oppilaan allergiat, eettiset tai uskonnolliset erityistarpeet otetaan huomioon koulutyön ja ruokailun suunnittelussa. Suunnittelu ja toteutus noudattavat kunnan tai koulun toimintaperiaatteita. Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja kehittämisessä. Erityisruokavalioissa yleinen periaate on, että jos oppilaalla on lääkärintausunto erityisruokavalioista, opetuksen järjestäjän tulee hänelle sitä tarjota.

3.4 Osallistuminen vapaa-ajantoimintoihin

THL:n Kouluterveyskyselyn mukaan suurin osa lapsista (pojista 83 % ja tytöistä 86 %) harrasti jotakin ainakin kerran viikossa vuonna 2025. Liikuntaa itsenäisesti vapaa-ajalla vähintään viikoittain ilmoitti harrastavansa 64 prosenttia tytöistä ja 67 prosenttia pojista. Hieman yleisempää (70 % pojista ja 71 % tytöistä) oli liikunnan harrastaminen ohjatusti vapaa-ajalla vähintään viikoittain. Taidetta tai kulttuuria itsenäisesti vapaa-ajalla vähintään viikoittain vastasi harrastavansa 19 prosenttia pojista ja 52 prosenttia tytöistä. Ohjatusti taidetta tai kulttuuria vähintään viikoittain ilmoitti harrastavansa 16 prosenttia pojista ja 27 prosenttia tytöistä.

Nuoret harrastavat huomattavasti enemmän omaehtoisesti kuin ohjatusti. Omaehtoinen harrastaminen on ohjattua selvästi tyypillisempää niin liikunta-, kulttuuri- kuin muidenkin harrastusten osalta. Liikuntaa omaehtoisesti ainakin joskus kertoi harrastavansa peräti 95 prosenttia vastaajista, kun taas ohjattua liikuntaa harrasti 59 prosenttia. Kulttuuria tai taidetta harrasti omaehtoisesti 74 ja ohjatusti 37 prosenttia vastaajista. Muun harrastamisen kohdalla vastaavat osuudet olivat 72 ja 30 prosenttia.¹¹⁸

Vuoden 2024 Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimuksen¹¹⁹ mukaan valtaosa, 91 prosenttia, 7–20-vuotiaista nuorista liikkui omaehtoisesti, mutta ohjattua liikuntaa

¹¹⁷ Tässä yhteydessä koulupudokkaiksi on määritelty ne laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat opiskelijat, joilla ei ollut toisen asteen tutkintoa ja jotka eivät opiskelleet oppivelvollisuuden suorittamiseen tähtäävässä koulutuksessa 3,5 vuotta perusopetuksen suorittamisen jälkeen. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0325.pdf

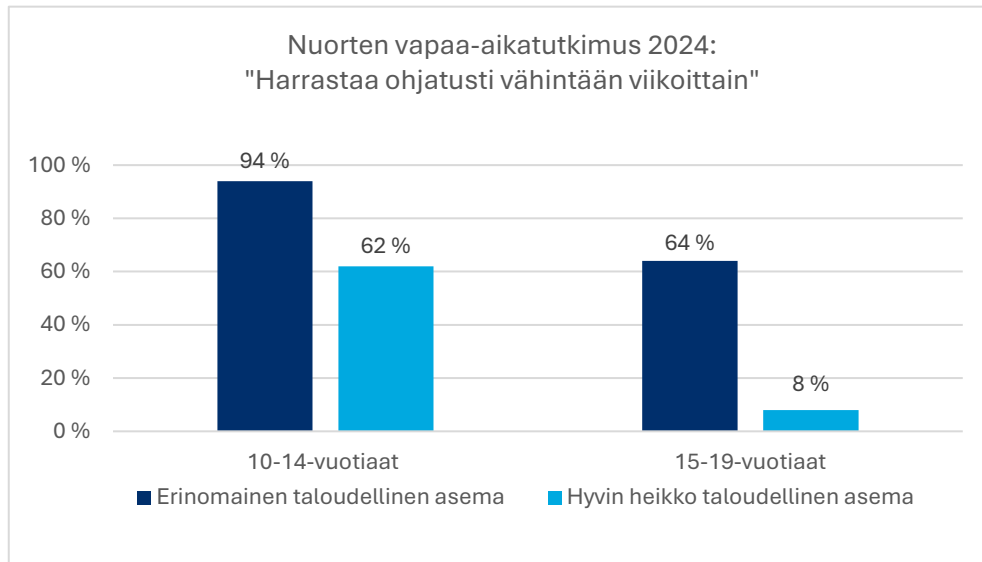
¹¹⁸ Antti Kivijärvi & Konsta Happonen (toim.) Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2024. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/1683/1900/7105>

¹¹⁹ Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimus toteutetaan joka toinen vuosi koulujen ja oppilaitosten kautta.

harrasti selvästi harvempi. Esimerkiksi urheiluseurojen toimintaan osallistui 48 prosenttia, yritysten tarjoamaan liikuntatoimintaan 35 prosenttia, koulun liikuntakerhoihin 28 prosenttia ja muihin kerhoihin vielä 19 prosenttia nuorista.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2024 mukaan nuorten sosioekonominen asema määrittäi sekä ohjattua että omaehtoista harrastamista. Mitä koulutetummat vanhemmat, sitä todennäköisemmin vastaajat ilmoittivat sekä ohjatusta että omaehtoisesta harrastamisesta. Kaikkein vahvimmin koettu taloustilanne määrittäi ohjattuihin liikuntaharrastuksiin osallistumista¹²⁰.

Taulukko x. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2024: Tuloksia tiivistettynä¹²¹

THL:n Kouluterveyskyselyn mukaan (2025) sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat harrastivat harvemmin liikuntaa mutta yleisemmin taidetta ja kulttuuria kuin muut nuoret¹²².

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Kohderyhmänä ovat perusopetuksen vuosiluokkien 1–9 oppilaat. Tavoitteena on juurruttaa *Harrastamisen Suomen malli* pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö käyttää noin 20 miljoonaa euroa erityisavustuksiin kunnille *Harrastamisen Suomen malliin* lukuvuodelle 2026–2027.¹²³

3.5 Lasten ja nuorten terveydestä sekä terveydenhuoltopalveluista

- **Eräitä terveydenhuoltoon liittyviä asioita**

Sosiaali- ja terveydenhuollon maksuista

Alle 18-vuotiaiden henkilöiden terveydenhuolto on Suomessa laajalti maksutonta. Alaikäiset on vapautettu niin terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalveluista, terveyskeskuspäivystyksen, erikoissairaanhoidon poliklinikalla annettavan hoidon kuin suunterveydenhuollon ja sarjassa annettavan hoidonkin maksuista. Alle 18-vuotiailta peritään kuitenkin maksuja suun ja leukojen

¹²⁰ Antti Kivijärvi & Konsta Happonen (toim.) Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2024.

<https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/1683/1900/7105>

¹²¹ <https://nuorisotutkimus.fi/wp-content/uploads/2025/12/Infografiikka-FI.pdf>

¹²² <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/dd985164-e0e7-498a-9c66-1321e40d1764/content>

¹²³ <https://harrastamisensuomenmalli.fi/>

erikoissairaanhoidosta, seitsemästä ensimmäisestä lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivästä, päivä- ja yöhoidosta sekä kuntoutushoidosta.¹²⁴

Lapsiperheiden taloudelliseen asemaan vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismäärien korotukset, jotka tulivat voimaan 1.1.2025. Perusterveydenhuollon maksuja korotettiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksuja 45 prosentilla.¹²⁵ Asiakasmaksujen korotusten vaikutukset kohdistuvat lasten vanhempiin mutta myös välillisesti lapsiin. Asiakasmaksujen sitominen hyvinvointialueindeksiin ja maksujen indeksitarkistusten tekeminen vuosittain kasvattaa erityisesti tasasuuruksia asiakkaiden maksuja. Maksut kasvavat noin 6 %:lla alle 18-vuotiaista. Karkeasti arvioiden se koskee noin 60 000 lasta.¹²⁶

Vaikka asiakasmaksujen enimmäiskatto tarjoaa suojaa suurilta kustannuksilta, korkeat omavastuuosuudet voivat silti aiheuttaa selkeää taloudellista raskautta erityisesti pienituloisille kotitalouksille.¹²⁷

Lasten ja nuorten ylipainosta¹²⁸

Lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus 2023-tilaston mukaan noin neljäsosalla 2–16-vuotiaista pojista (26 %) ja vajaalla viidesosalla tytöistä (17 %) oli ylipainoa tai lihavuutta vuonna 2023. Osuudet olivat pojilla 0,9 prosenttiyksikköä ja tytöillä 0,4 prosenttiyksikköä pienemmät kuin vuonna 2022.

Lihavuutta oli kahdeksalla prosentilla 2–16-vuotiaista pojista ja kolmella prosentilla tytöistä. Vaikean lihavuuden yleisyys oli 2–16-vuotiailla pojilla 1,7 prosenttia ja tytöillä 0,6 prosenttia. Ylipaino ja lihavuus olivat yleisempiä kouluikäisillä kuin alle kouluikäisillä, ja pojilla yleisempiä kuin tytöillä kaikissa ikäryhmissä.

Lääkekorvausten vuosiomavastuusta

Lääkkeiden ja lääkekaton osalta Kela on lokakuussa 2025 käynnistänyt kokeilun, jossa lääkekorvausten vuosiomavastuu eli ns. lääkekatto jaettaisiin pienempiin osiin niin sanotulla Kelan lääkeluotolla. Hallitus on myöntänyt Kelalle rahoitusta kokeiluun. Kokeilun sisällöstä sekä toteuttamisesta vastaa Kela. Kokeilu kestää kolme vuotta. Kelan lääkeluottokokeilu on osa Lääkkeet ja apteekkitalous -hanketta, jonka tavoitteena on parantaa lääkehoitojen vaikuttavuutta, turvallisuutta ja laatua sekä taloudellisuutta, yhdenvertaisuutta ja saatavuutta. Kokeilun päättymisen jälkeen siitä saatujen tulosten perusteella tulevat arvioitavaksi lääkekaton osittamiseen liittyvät muutostarpeet.

- **Neuvolapalvelut**

Hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevät neuvolapalvelut (Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 15 §), joita uusi asetus neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta (93/2026) täsmentää koko ikäluokille tarkoitettujen terveystarkastusten ajankohtia ja sisältöjä. Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut on tarkoitettu kaikille raskaana oleville, lasta odottaville perheille sekä alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Neuvolan tehtävänä on edistää perheiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta sekä seurata raskauden, sikiön ja lapsen kehitystä. Suomessa neuvolapalvelut tavoittavat lähes kaikki (n. 99 %)

¹²⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=5e592954-9151-45b4-8eb0-e048e7153f27>

¹²⁵ The State of Health in the EU, Suomi, Country Health Profile 2025

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/finland_0984ad46/311193cc-en.pdf

¹²⁶ Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas-maksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

¹²⁷ The State of Health in the EU, Suomi, Country Health Profile 2025

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/finland_0984ad46/311193cc-en.pdf

¹²⁸ Lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus 2023 : Neljäsosalla pojista ja viidesosalla tytöistä on ylipainoa tai lihavuutta – toimia lapsen terveen kasvun tukemiseen tarvitaan. THL Tilastoraportti 52/2024 <https://www.julkari.fi/items/67373e0c-18d5-4bee-8169-1d39be3eba06>

raskaana olevat, odottavat perheet sekä alle kouluikäiset lapset ja heidän perheensä. Maksuttomissa neuvolapalveluissa lapset saavat rokotusohjelman mukaiset rokotukset, ja perheitä tuetaan vanhemmuudessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja parisuhteen hyvinvoinnissa. Lastenneuvolan tavoitteena on myös kaventaa terveyseroja eri perheiden välillä. Neuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä pyritään tunnistamaan erityisen tuen tarpeet varhain, jotta perheille voidaan tarjota oikea-aikaista tukea ja apua. Hyvinvointialueiden välillä on vaihtelua neuvolan lakisääteisten terveystarkastusten toteutumisessa ja muun muassa 4-vuotiaiden laajat terveystarkastukset toteutuvat n. 61 %.

- **Opiskeluhoolto**

Opiskeluhoitopalvelut ovat lakisääteisiä kouluihin ja oppilaitoksiin vietyjä oppilaiden ja opiskelijoiden peruspalveluja, joihin kuuluvat koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, kuraattoripalvelut ja psykologipalvelut. Vuoden 2023 alussa opiskeluhoitopalvelujen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. (Terveysdenhoitolaki 1326/2010, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

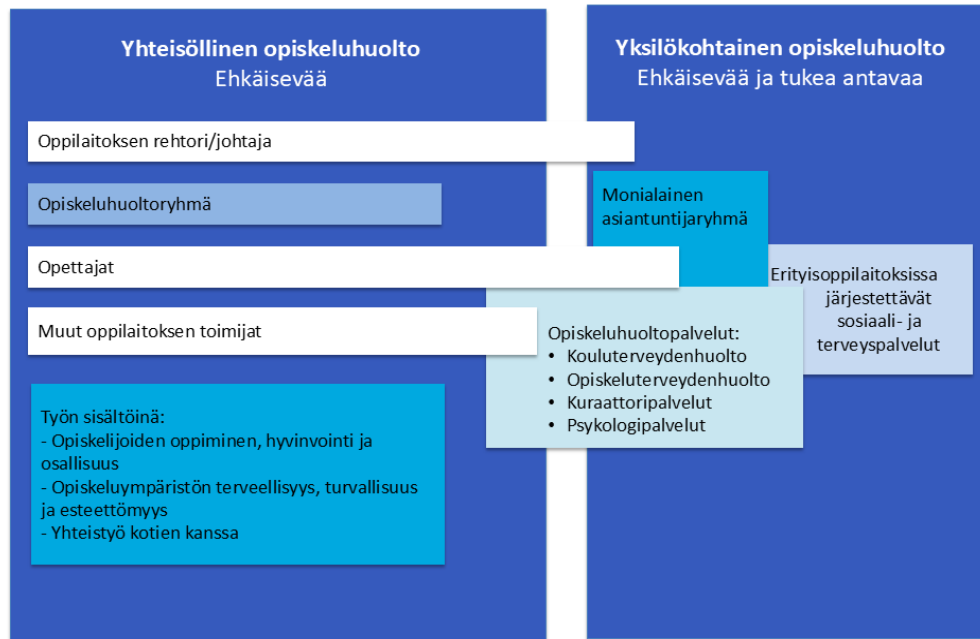
Opiskeluhoillon tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia, oppimista ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen työn keinoin. Yhteisöllinen opiskeluhoito on ensisijaista ja koko oppilaitosyhteisön toteuttamaa ehkäisevää työtä, kun taas yksilökohtainen opiskeluhoito tarjoaa ehkäisevää ja varhaista tukea sitä tarvitseville oppilaille ja opiskelijoille kuraattorin, psykologin sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa.

Tavoitteena on, että opiskeluhoitopalvelut ovat koulupäivän aikana helposti saatavilla. Työ on luonteeltaan ehkäisevää, mutta myös tukea ja apua tarjoavaa, osittain myös hoitavaa. Koko ikäluokalle suunnatut terveystarkastukset tarjoavat mahdollisuuden keskustella oppilaan tai opiskelijan hyvinvoinnista ja terveystottumuksista. Samalla tarjoutuu mahdollisuus vaikuttaa niihin.¹²⁹

Opiskeluhoillon ammattilaiset tekevät tiivistä monialaista yhteistyötä oppilaitoksen sisällä ja tarvittaessa myös sen ulkopuolelle muihin palveluihin.

¹²⁹ Terveystarkastuksia ei tehdä kuraattori- ja psykologipalveluissa. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/be01323d-a7e7-40bf-a9a1-137d30895b4f/content>

Opiskeluhoolto

Kuvio x. Mukailtu kuvio lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026. Opiskeluhoollon kokonaisuus jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen työhön.¹³⁰

Tavoitteena on, että opiskeluhoitopalvelut ja niiden henkilöstö olisivat opiskelijoille tuttuja ja helposti saatavilla ja saavutettavia. Tässä onkin ainakin jossakin määrin onnistuttu, sillä lapset ja nuoret käyttävät opiskeluhoitopalveluja paljon. Vuoden 2025 Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan 8. ja 9. luokan oppilaista runsas kolmannes (36 %) oli käynyt terveydenhoitajalla ja lähes neljännes (23 %) lääkäriä lukuvuoden aikana, muuten kuin terveystarkastuksessa. Kuraattorilla oli käynyt 14 prosenttia ja psykologilla 10 prosenttia oppilaista.

Tytöt asioivat palveluissa poikia enemmän, mutta opiskeluhoitopalveluissa käyneiden poikien osuus on vuosien 2023–2025 välillä kasvanut kaikissa opiskeluhoitopalveluissa, eniten terveydenhoitajalla. Erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen, mutta myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien 8.- ja 9.-luokkalaisten tiedetään asioivan kaikissa opiskeluhoitopalveluissa muita enemmän.

Terveystarkastukset toteutuvat puutteellisesti, ja erot hyvinvointialueiden välillä ovat suuria. Esimerkiksi lukuvuonna 2023–2024 viidennen luokan laajan terveystarkastuksen kattavuus oli koko maassa vain 53 prosenttia ikäryhmästä; hyvinvointialueittain kattavuus vaihteli välillä 14–86 prosenttia.

Hyvinvointialueiden väliset erot ovat edelleen suuria. Lisäksi myös saman hyvinvointialueen sisällä ilmeni eroja toisen asteen oppilaitosten välillä: lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa palveluiden käyttö ja saatavuus erosivat toisistaan. Oppilaat ja opiskelijat ovat edelleen eriarvoisessa asemassa opiskeluhoitopalvelujen saannissa.

Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöresurssit ovat pitkällä aikavälillä hiljalleen kohentuneet. Kansallisella tasolla terveydenhoitaja- ja kuraattoriresurssit ovat suositusten ja lainsäädännön edellyttämällä tasolla. Resurssit eivät kuitenkaan ole alueellisesti jakautuneet tasaisesti, vaan joillakin hyvinvointialueilla terveydenhoitajia ja kuraattoreja on oppilas- ja opiskelijamäärään nähden liian vähän, kun taas toisilla alueilla henkilöstöresurssit ylittävät asetetut tavoitteet.

¹³⁰ Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus eduskunnalle 2026.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

Opiskeluhouollossa on pulaa psykologeista ja etenkin lääkäreistä, mutta tässä on tapahtumassa muutosta viime aikoina. Hyvinvointialueilla täyttyvät enenemässä määrin mitoitukset.

- **Mielenterveyspalvelut**

Opiskeluhoultotyö on keskeinen osa lasten ja nuorten mielenterveyden edistämistä ja ongelmien ehkäisyä, tarjoten varhaista tukea sekä yhteisöllisessä että yksilökohtaisessa työssä. Oppilaiden ja opiskelijoiden on helppo itse hakeutua palveluihin, ja lisäksi huoltajat, opettajat ja muut oppilaitoksen ammattilaiset ohjaavat heitä niiden käyttöön. Opiskeluhoultopalvelujen ammattilaiset käyttävät merkittävän osan asiakastyöajastaan oppilaiden ja opiskelijoiden mielenterveysongelmiin ja niihin liittyvään yhteistyöhön. Lukuvuonna 2023–2024 mielenterveysongelmiin käytetyt työaikaosuudet vaihtelivat ammattiryhmästä riippuen perusopetuksessa välillä 20–40 prosenttia ja toisella asteella välillä 40–80 prosenttia.¹³¹

Perusterveydenhuollon mielenterveys ja päihdehoitopalvelut – palvelut ehkäisevän työn ja erikoistason välissä – puuttuvat monilla alueilla tai ovat hajanaisia, erityisesti alle 13-vuotiaiden osalta. Tämä siirtää erityisesti keskivaikeiden häiriöiden hoitoa opiskeluhooltoon ja erikoissairaanhoidon, pidentää jonoja ja nostaa kustannuksia. Samalla kirjaamisen ja raportoinnin epätasaisuus vaikeuttaa hoitotakuun ja terapiatakuun seuranta ja johtamista. Kehittyneimmillä alueilla säännölliset erikoissairaanhoidon konsultaatiot, mielenterveys-päihdehoito-tiimit perhekeskuksissa ja yhtenäiset lähetekäytännöt ovat jo vähentäneet erikoissairaanhoidon kuormitusta, mikä viittaa siihen, että väliportaana hoidon rakentaminen ja perustason kyvykkyiden vahvistaminen tuottavat nopeasti mitattavia hyötyjä.

Vuoden 2023 aikana 7–22-vuotiailla raportointiin noin 1,5 miljoonaa mielenterveysperusteista tutkimus- ja hoitokäyntiä julkisessa terveydenhuollossa. Käyntejä oli noin 175 000 lapsella ja nuorella. Mielenterveysperusteinen vuodeosastohoitojakso oli vuoden aikana noin 6 500 lapsella ja nuorella.¹³²

Perusterveydenhuollossa kirjattujen mielenterveysperustaisten tutkimusta ja hoitoa sisältävien käyntien asiakasmäärä oli 57 % suurempi kuin erikoissairaanhoidossa. Erikoissairaanhoidossa käyntimäärät olivat kuitenkin 11 % suurempia kuin perusterveydenhuollossa. Psykiatrian erikoisalojen keskimääräinen käyntimäärä (mediaani 8 käyntiä) oli suurempi kuin perusterveydenhuollossa (mediaani 2 käyntiä).¹³³ Tosin on todettava, että mielenterveyspalveluiden kirjaamisessa on edelleen heikkouksia.

Perusterveydenhuollon asiakas- ja käyntimäärät ovat kasvaneet voimakkaasti jatkuen vuodesta 2015. Vuodesta 2020 perusterveydenhuollon kirjattujen mielenterveysperusteisten tutkimus- tai hoitokäyntien määrä on noussut 18 prosenttia ja asiakkaiden määrä 44 prosenttia. Lapsuudessa ja varhaisnuoruudessa mielenterveyden häiriöt ovat yleisempiä pojilla kuin tytöillä¹³⁴, mutta keskinuoruudesta lähtien tytöt sairastavat poikia enemmän. Lastensuojelun sijoittamalla lapsilla ja nuorilla mielenterveyskäynnit olivat yleisempiä kuin muilla lapsilla ja nuorilla.¹³⁵ Lasten ja nuorten itsemurhien ehkäisemiseksi tarvitaan kohdennettuja toimia. Edellisen hallituskauden aikana toteutetut alueelliset hankkeet vähensivät itsemurhakuolleisuutta. Erityisesti nuorten naisten (yli 18 v) itsemurhakuolleisuus on kasvussa, kun taas 18–24-vuotiailla pojilla on laskusuunta. Alle 18-vuotiailla pojilla on havaittu jyrkkä nousu vuodesta 2022, tytöillä lievä laskusuunta. Masennus on keskeinen taustatekijä erityisesti naisilla ja tytöillä.

Lapsuuden mielenterveyden häiriöt ovat yhteydessä sekä äidin että isän koulutustasoon. Korkeammin koulutettujen lapsilla on selvästi vähemmän häiriöitä kuin matalamman koulutuksen saaneiden vanhempien lapsilla. Mielenterveyden häiriöiden esiintyvyys pienenee tuloluokan kasvaessa. Kotitalouden tulojen ja mielenterveyden häiriöiden esiintyvyyden yhteys on kuitenkin

¹³¹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e06be673-7114-4b2a-b3e9-4745b386fa5c/content>

¹³² THL:n Tilastoraportti 11/2025, 26.3.2025 <https://www.julkari.fi/items/5457538a-90f5-4292-af6c-459f6bd869c1>

¹³³ <https://www.julkari.fi/items/5457538a-90f5-4292-af6c-459f6bd869c1>

¹³⁴ Etenkin neurokehitykselliset häiriöt (adhd) ja käytöshäiriöt.

¹³⁵ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/6304a12d-2350-4945-acf3-0c768ae84d51/content>

heikompi kuin koulutuksen mukaan. Köyhin viidenes eroaa lineaarisesta yhteydestä, sillä siinä mielenterveyden häiriöitä on vähemmän kuin tuloiltaan toiseksi pienimmässä viidenneksessä. Sosioekonominen asema on yhteydessä myös vanhempien omiin mielenterveyden häiriöihin. Yhteys on vahvempi kuin lapsilla sekä koulutuksen että tulojen osalta. Vanhempien mielenterveysongelmat ovat taas voimakkaasti yhteydessä lapsen mielenterveysongelmiin.¹³⁶ Alueelliset erot palvelujen käytössä ovat olleet suuria.¹³⁷

Lasten, nuorten ja alle 23-vuotiaiden nuorten aikuisten mielenterveyden hoitoa vahvistaa 1.5.2025 voimaan tullut terapiatakuu, joka koskee pääsyyä perusterveydenhuollon lyhytpsykoterapiaan tai määrämuotoiseen psykososiaaliseen hoitoon sekä sosiaalihuollon menetelmälliseen psykososiaaliseen tukeen. Tavoitteena on parantaa lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden ehkäisyä ja hoidon saatavuutta perustasolla sekä lisätä mielenterveyden tuen saavutettavuutta sosiaalihuollon peruspalveluissa. Tällä pyritään siirtämään palvelujen painopistettä varhaiseen ja nopeasti saatavaan tukeen, jotta vakavampien häiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä ja erikoissairaanhoidon kuormitusta keventää.

Lainsäädännön tarkoituksena ei ole asettaa takuun piiriin kuuluvia interventioita ensisijaiseksi mielenterveystyön muodoksi, vaan määrittää enimmäisaika, jonka kuluessa tietyt perusterveydenhuollon palveluvalikoimaan kuuluvat hoitomenetelmät ja sosiaalihuollon perustason palvelut on aloitettava. Interventioita ei tule käyttää, mikäli jokin muu hoito tai tukimuoto vastaa paremmin lapsen, nuoren tai perheen tarpeisiin. Kaikkiin lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin ei myöskään ole käytettävissä vaikuttavuusnäyttöön perustuvia määrämuotoisia lyhytinterventioita, joten asianmukainen arviointi ja hoidon kohdentaminen ovat keskeisiä.

THL:n tilastotiedonkeruu terapiatakuun toteutumisesta on parhaillaan rakenteilla hyvinvointialueiden potilas- ja asiakastietojärjestelmiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) selvityksen¹³⁸ mukaan mielenterveysongelmia kokevien ja päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tarvitsemat sosiaali- ja terveysterveystoimet ovat viime vuoden STM:n selvityksessä¹³⁹ todetun mukaisesti edelleen vaarantuneet, vaikka toimenpiteitä asian korjaamiseksi on toteutettu vuoden 2025 aikana sekä kansallisesti (mm. edellä mainittu lasten ja nuorten terapiatakuu sekä sote-ohjaus) että alueellisesti. Palvelujärjestelmän pirstaleisuus ei kuitenkaan korjaannu nopeasti. Perustason palvelujen ja erikoissairaanhoidon väliin ja sisälle jää edelleen katvealueita. Tilanteen korjaaminen edellyttää perustason mielenterveyden hoidon vahvistamista kaikilla hyvinvointialueilla. STM:n näkemyksen mukaan perusterveydenhuollon lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmia hoitavien työryhmien tulee pystyä tukemaan ehkäisevää työtä ja saada työhönsä tukea erikoissairaanhoidosta.

- **Päihteiden käyttö**

Perusopetuksen 9. vuosiluokan oppilaiden alkoholinkäyttö on vähentynyt vuosituhannen vaihteesta lähtien. Keväällä 2024 Suomessa kerätty European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (ESPAD) -aineisto osoittaa, että yhä useampi nuori ei käytä lainkaan alkoholia. Kun vuonna 1999 raittiiden nuorten osuus oli yhdeksän prosenttia, oli vuonna 2024 vastaava osuus 35 prosenttia. Joka viides 15–16-vuotias oli vuonna 2024 juonut itsensä ainakin kerran humalaan 30 viime päivän aikana, viikoittain humalaan juovien osuus oli hieman lisääntynyt.¹⁴⁰

Vuonna 2024 15–16-vuotiaista viisi prosenttia tupakoi päivittäin, kun vuosituhannen alussa päivittäin tupakoi neljännes nuorista. Myös nuuskan käyttö on viime vuosina selvästi vähentynyt. Vuonna 2024 pojista 26 ja tytöistä 13 prosenttia oli joskus elämässään käyttänyt nuuskaa. Sen

¹³⁶ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/6304a12d-2350-4945-acf3-0c768ae84d51/content>

¹³⁷ <https://www.thl.fi/nuorten-mielenterveyshoito>

¹³⁸ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/488cfd30-db98-4d8e-99bf-63bed2d6c63b/content> STM arvioi hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä THL:n tuottamien valtakunnallisten ja hyvinvointialuekohtaisten mittareiden pohjalta.

¹³⁹ Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2024 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4396-4>

¹⁴⁰ Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD 2024 : Suomalaisnuorten alkoholinkäyttö vähenee edelleen, vapen ja nikotiinipussien käyttö on yleistä <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024080663907>

tilalle ovat tulleet nikotiinipussit: 31 prosenttia pojista ja 17 prosenttia tytöistä oli joskus käyttänyt niitä. Nikotiinituotteista suosituimpia nuorten keskuudessa olivat sähkösavukkeet eli vapet. Vuonna 2024 nuorista 40 prosenttia oli joskus käyttänyt niitä, 11 prosenttia käytti niitä päivittäin. Pojilla vapen käyttö on viimeisen viiden vuoden aikana hieman vähentynyt, mutta tytöillä lisääntynyt selvästi.¹⁴¹

Vuonna 2024 noin joka kymmenes 15–16-vuotias oli käyttänyt kannabista ainakin kerran, mikä on hieman vähemmän kuin edellisellä mittauskerralla vuonna 2019. Stimulanttihuumeiden (amfetamiini, kokaiini, ekstaasi) käyttö on jonkin verran lisääntynyt erityisesti pojilla, vaikka onkin edelleen harvinaista.¹⁴²

THL:n Kouluterveys-kyselyn (2025)¹⁴³ mukaan Yhä suurempi osa nuorista ei käytä alkoholia, tupakkaa tai nuuskaa. Kouluterveyskyselyn mukaan lähes kolme neljäsosaa 8. ja 9. luokan oppilaista sekä alle puolet lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kertoi, että ei käytä lainkaan alkoholia.

Sähkösavukkeita päivittäin käyttävien nuorten osuudet vaihtelivat 1–9 prosentin välillä eri ikäluokissa. Kyselyn mukaan käyttö oli nuorilla tytöillä poikia yleisempää. Sähkösavukkeita päivittäin käyttävien osuudet ovat pysyneet lähes ennallaan vuoteen 2023 verrattuna. Kasvu jatkui ainoastaan ammattiin opiskelevilla tytöillä. Perusopetuksen 4.–5.-luokkalaisista pojista kuusi prosenttia ja tytöistä kolme prosenttia oli käyttänyt sähkösavukkeita vähintään kerran.¹⁴⁴

Nikotiinipussien käyttö on yleistynyt merkittävästi sekä pojilla että tytöillä vuoteen 2023 verrattuna. Nikotiinipusseja ilmoitti käyttäneensä päivittäin perusopetuksen 8. ja 9. luokan ja lukioiden 1. ja 2. vuoden pojista yhdeksän prosenttia ja tytöistä 4–5 prosenttia. Nikotiinipussien päivittäinen käyttö oli yleisintä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla (pojat 24 %, tytöt 15 %). Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista nikotiinipusseja oli kokeillut harva (pojat 2 %, tytöt 1 %).¹⁴⁵ Tupakkatuotteiden ja nikotiininsteiden etämyynti on kiellettyä, ja kiello laajeni koskemaan nikotiinipusseja 1.8.2025.

3.6 Terveellinen ravinto

Suomessa tehdään paljon hyvää työtä terveellisen ravinnon ja hyvien ravintotottumusten vahvistamiseksi. Suomalaisissa päiväkodeissa ja kouluissa on pääosin tarjolla laadukasta ja monipuolista ruokaa. Uudistettavassa lapsiperheiden ruokasuosituksessa otetaan entistä enemmän kantaa myös ruokaympäristöön, ruokakasvatukseen ja syömisen taitoon.

Uusi ohjeistus elintarvikkeiden markkinoinnista lapsille 2024 kattaa kaiken markkinoinnin ja markkinointikanavat. Lisäksi Kuluttaja- ja kilpailuviraston linjaukset *Markkinointi ja kaupallisuus kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa*¹⁴⁶ ovat tärkeitä. Linjauksen tarkoituksena on kertoa yrityksille siitä, miten yritykset voivat toimia kuluttajansuojalain asettamien rajojen puitteissa koulujen, oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen kanssa.

¹⁴¹ ibid.

¹⁴² THL Tilastoraportti 42/2024. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/82590743-b05a-46f6-a91a-65398f3fce9c/content>

¹⁴³ <https://thl.fi/-/kouluterveyskysely-2025-lapset-ja-nuoret-tarvitsevat-aikuisten-tukea-terveellisiin-elintapoihin-yha-useampi-voi-puhua-asioistaan-vanhempiensa-kanssa>

¹⁴⁴ <https://thl.fi/-/kouluterveyskysely-2025-lapset-ja-nuoret-tarvitsevat-aikuisten-tukea-terveellisiin-elintapoihin-yha-useampi-voi-puhua-asioistaan-vanhempiensa-kanssa>

¹⁴⁵ Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja hankintatavat nuorilla 2017–2025. THL. Tutkimuksesta tiiviisti 35/2025.

¹⁴⁶ <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/tietoa-ja-ohjeita-yrityksille/kuluttaja-asiamiehen-linjaukset/markkinointi-ja-kaupallisuus-kouluissa-oppilaitoksissa-ja-varhaiskasvatuksessa/>

3.7 Asuminen

Asunnottomien määrä on ollut nousussa v. 2024 asti. Vuonna 2025 Suomessa oli yhteensä 4 579 yksinelävää asunnotonta, mikä on 773 enemmän kuin edellisvuonna. Yksinelävien asunnottomien määrä kasvoi toista vuotta peräkkäin. Asunnottomien määrä kääntyi ensimmäisen kerran nousuun vuonna 2024 yli 10 vuoden laskun jälkeen. Alle 25-vuotiaiden sekä naisten ja ulkomaalaistaustaisten asunnottomuus on myös kasvanut edellisvuodesta, ja pitkäaikaisasunnottomuus nousi ensimmäistä kertaa viiteen vuoteen.¹⁴⁷ Asunnottomia lapsiperheitä oli eniten Espoossa, Helsingissä, Vaasassa ja Tampereella. Määrät pysyivät melko samoina kuin edellisvuonna.¹⁴⁸

LUKUJA ASUNNOTTOMUUDESTA VUONNA 2025

- 4579 yksinelävää asunnotonta
- 1306 pitkäaikaisasunnotonta
- 1023 asunnotonta naista
- 986 ulkomaalaistaustaista asunnotonta
- 761 alle 25 -vuotiasta asunnotonta
- 68 asunnotonta perhettä
- 98 eri kunnassa asunnottomia

Lähde: Ympäristöministeriö: Asunnottomat 2025¹⁴⁹

3.8 Lastensuojelu

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 34 900 lasta vuonna 2024. Määrä laski edellisestä vuodesta (-9 %). Asiakasmäärä laski kaikissa ikäryhmissä. Lukuun ottamatta vuotta 2023 asiakasmäärät ovat laskeneet useampana vuonna peräkkäin.

Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä pysyi lähes samana suhteessa edelliseen vuoteen. Kiireellisesti sijoitettuna oli kaiken kaikkiaan 4 900 lasta. Tyypillisintä kiireellinen sijoitus oli 16–17-vuotiailla.

Huostassa olleiden lasten määrä (11 300) pysyi edellisten vuosien tasolla. Uusia huostaanottoja tehtiin 1 800, joka on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vuoden 2024 viimeisenä päivänä huostassa olleista lapsista yli puolet (53 %) oli *perhehoidossa*. *Ammatilliseen perhehoitoon* oli sijoitettuna 7 prosenttia ja *laitoksiin* 38 prosenttia huostassa olleista lapsista. Sijoitusmuodot vaihtelevat huomattavasti lapsen iän mukaan. Alle 6-vuotiaista lähes kaikki olivat sijoitettuna perhehoitoon, kun vastaavasti laitokseen oli sijoitettuna yli puolet 16–17-vuotiaista.

Lastensuojeluasiala tulee vireille *lastensuojeluilmoituksena*, yhteydenottona sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi, hakemuksena tai kun on muulla tavoin saatu tietää mahdollisesta

¹⁴⁷ <https://www.varke.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/asunnottomuus/asunnottomat-2025>

¹⁴⁸ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-282-2>

¹⁴⁹ <https://www.varke.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/asunnottomuus/asunnottomat-2025>

lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Vuonna 2024 tehtiin 230 000 lastensuojeluilmoitusta. Määrä kasvoi 7 prosenttia (+15 000) vuodesta 2023. Vuonna 2024 lastensuojeluilmoitukset koskivat yhteensä 115 000 lasta, kun edellisenä vuonna vastaava lukumäärä oli 110 000 (+4 %). Ennakollinen lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ennen lapsen syntymää, mikäli on perusteltua syytä epäillä, että lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia heti syntymänsä jälkeen. Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehtiin 2 300 vuonna 2024. Määrä kasvoi 130 ilmoituksella (6 %) edellisestä vuodesta. Lastensuojeluilmoitusten määrä ei suoraan kuvaa lasten todellisen avun ja tuen tarpeen määrää, vaan se heijastaa pikemminkin ilmoituskynnyksen mataluutta ja viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta.

3.9 Tietoja eräistä eurooppalaisen lapsitakuun kohderyhmistä

- **Lapset, nuoret ja perheet, jotka tarvitsevat tukea arjessa selviytymiseen**

Lapsiperheitä voidaan tukea ilman lastensuojelun asiakkuutta tarjoamalla heille mm. sosiaalihoitolain mukaisia palveluja. Sosiaalihoitolain¹⁵⁰ mukaisten (18 ja 19 §) palvelujen turvin perhe voi saada esimerkiksi tukea ja ohjausta omien voimavarojen käytössä ja keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa sekä konkreettista kotipalvelua ja perhetyötä kasvatukseen tukemiseen tai arjen käytännön toimiin.

Sosiaalihoillon lapsiperhepalveluiden asiakasmäärien tilastointi on alkanut vasta vuodesta 2023, eivätkä hyvinvointialueilta saadut tiedot ole vielä luotettavia. Hyvinvointialueet tekevät parhaillaan muutoksia sosiaalihoillon tietojärjestelmiin ja työkäytäntöihin, joten lapsiperhepalveluista saadaan jatkossa parempaa tietoa.

Heinä-, elo-, ja syyskuun 2025 tietojen pohjalta arvioitiin, että lapsiperheiden palvelutehtävän alle 18-vuotiaita asiakkaita oli arvion mukaan 170 000 henkilöä eli 17 % alle 18-vuotiaasta väestöstä. Vastaavana ajankohtana lastensuojelun asiakkaita arvioidaan olevan 5,0 %. Joka kymmenes (13 %) lapsiperheiden palveluiden alaikäisistä asiakkaista myös lastensuojelun asiakkaana. Asiakkaiden määräksi koko palvelutehtävässä arvioitiin 260 000. Alle 18-vuotiaiden osuus palvelutehtävän asiakkaista oli 65 prosenttia.¹⁵¹

- **Vammaiset lapset ja nuoret**

Suomessa ei ole käytössä yhtä vammaisen henkilön määritelmää tai määriteltyä vammaisstatusta. Suomessa ei rekisteröidä tai tilastoida vammaisten henkilöiden kokonaismäärää. Viitteitä vammaisten henkilöiden määrästä ja palveluntarpeista voi saada esimerkiksi vammaispalvelujen käyttäjien tai Kelan vammaisetuuksien saajien määrästä. Kelan vammaisetuuksien piirissä oli vuonna 2024 yhteensä 263 500 henkilöä eli 4,7 % väestöstä. Vammaispalvelujen piirissä oli vuonna 2024 yhteensä 135 000 henkilöä eli noin 2,4 % väestöstä. Kaikki vammaiset ja toimintarajoitteiset henkilöt eivät tarvitse vammaispalveluja, sillä toimivat peruspalvelut, kohtuulliset mukautukset sekä esteetön ja saavutettava ympäristö vähentävät erityispalvelujen eli vammaispalvelujen tarvetta.

Kelan vammaistukea myönnetään lapselle, joka tarvitsee sairauden tai vamman vuoksi tavanomaista enemmän hoitoa ja tukea. Alle 16-vuotiaan vammaistuen saajia oli vuoden 2024 lopussa 50 000. Saajamäärä on kasvanut 42 prosenttia vuodesta 2014. Saajista noin kahdella kolmasosalla tuki oli määräaikainen.

Vammaisilla lapsilla on sama oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon yleispalveluihin kuin muullakin väestöllä. Vammaispalveluja myönnetään yksilöllisen tarpeen, ei esimerkiksi diagnoosin, perusteella silloin kun ensisijaiset palvelut eivät riitä vastaamaan vammaisen lapsen tarpeisiin. Uusi vammaispalvelulaki on tullut voimaan tarkennetulla soveltamisalalla 1.1.2025. Lakiin sisältyy kolmen vuoden siirtymäaika. Vuoden 2025 aikana soveltamisalaa tarkennettiin edelleen ja

¹⁵⁰ Sosiaalihoitolaki (1301/2014) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301>

¹⁵¹ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Martta Forsell (vielä julkaisemattomat tilastot)

muutokset tulivat voimaan 1.1.2026. Uusi laki vahvistaa vammaisen lapsen osallisuutta asiakasprosessin kaikissa vaiheissa ja vammaisen lapsen ja perheen tarpeet on huomioitu aiempaa paremmin uuden lain palveluvalikoimassa. Laki sisältää esimerkiksi erilliset säännökset lapsen asumisen järjestämisestä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt keväällä 2025 hankkeen, jolla seurataan uuden vammaispalvelulain tavoitteiden toteutumista. Seurantahanketta toteuttaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vuoden 2027 loppuun asti. Seurantahankkeen aikana kerätään tietoa palvelujen toteutumisesta sekä palvelut järjestäviltä hyvinvointialueilta että vammaisjärjestöiltä.

Vammaisten lasten pitkäaikainen laitoshoido on vielä jatkunut Suomessa, vaikka siitä on pyritty siirtymään pois. Osaltaan se johtuu siitä, että sopivia avohuollon palveluita sen tilalle ei ole tarpeeksi. Vuonna 2024 kehitysvammaisten laitospalvelussa oli 0–17-vuotiaita pitkäaikaisasiakkaita 101.¹⁵²

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kolmas kansallinen toimintaohjelma julkaistiin vuonna 2024.¹⁵³ Toimintaohjelmassa on määritelty ne toimenpiteet, joilla vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa edistetään eri hallinnonaloilla vuosina 2024–2027. YK:n vammaisopimuksen kansallisessa toimintaohjelmassa korostuvat oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Toimintaohjelma on tärkeä myös vammaisten lasten ja nuorten kannalta.

- **Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset**

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien alaikäisten määrästä ei Suomessa kerätä tilastotietoa. Viitteitä määrästä antaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely, jossa vastaajilta kysytään seksuaali- ja sukupuolisuuntautuneisuudesta. Vuoden 2025 Kouluterveyskyselyyn vastanneiden perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaiden kokonaismäärä oli n=94 743, lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat n=47 248 ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat n=24 469.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin Kouluterveyskyselyssä ne, jotka kokevat sukupuolensa eroavan virallisesta sukupuolestaan. Seksuaalivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat olevansa bi- tai pansukupuoleja, homoja tai lesboja sekä ne, jotka ilmoittivat, etteivät kysytyt vaihtoehdot sovi kuvaamaan heitä.

Vuoden 2025 Kouluterveyskyselyyn vastanneista perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista neljä prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista neljä prosenttia ja ammattiin opiskelevista kolme prosenttia koki sukupuolensa muuksi kuin virallisen sukupuolensa mukaiseksi. Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista 11 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 13 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 11 prosenttia ilmoitti kuuluvansa seksuaalivähemmistöihin.

THL:n Kouluterveyskyselyn (2025) mukaan useimpien indikaattoreiden mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi on edelleen heikompaa kuin muilla nuorilla, vaikka heidän tilanteensa on hieman parantunut. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvista nuorista vain 36 % luotti saavansa tarvittaessa apua, 56 % koki voivansa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa, 52 % tunsivat voivansa olla koulussa oma itsensä ja 62 % tunsivat olonsa turvalliseksi koulussa.¹⁵⁴

- **Romanilapset ja -nuoret**

Suomen romaniväestön lukumäärä on arvio, koska Suomessa ei tehdä tilastointia etnisyyden perusteella. Arvioidaan, että romaneita olisi 10 000–12 000.¹⁵⁵

¹⁵² Sotkanet

¹⁵³ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8462-2>

¹⁵⁴ <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/dd985164-e0e7-498a-9c66-1321e40d1764/content>

¹⁵⁵ <https://www.romacivilmonitoring.eu/countries/finland/>

Suomen romanipoliittinen ohjelma vuosille 2023–2030 (Rompo3) on kolmas valtakunnallinen romanipoliittinen ohjelma.¹⁵⁶ Sen tavoitteena on edistää romaniväestön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan toimenpiteiden avulla.

Romanipoliittisen ohjelman osa-alueita ovat mm. koulutus, kielelliset oikeudet sekä lasten ja nuorten aseman vahvistaminen. Romanien mahdollisuus koulutukseen, työllisyyteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen on edelleen matalampi kuin pääväestöllä. Rompo3 pyrkii vastaamaan tähän haasteeseen monitasoisilla toimenpiteillä.

Rakkavaha dielibosta – puhutaan osallisuudesta¹⁵⁷ on kaksivuotinen hanke (2025–2026), joka pyrkii vahvistamaan romanien osallisuutta yhteiskunnassa. Hanketta koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Romaniyhdistys on osatoteuttajana. Hankkeen rahoittaa osittain Euroopan unionin Kansalaisuus, tasa-arvo, perusoikeudet ja arvot -rahoitusohjelma (CERV). Hankkeen tavoitteena on edistää EU:n romanipoliittisen strategian toimeenpanoa vahvistamalla romanien kansallisen yhteyspisteen ja alueellisten romaniasioiden neuvottelukuntien yhteistyötä. Hanke tukee kansallisen romanitoimipisteen (STM) toimintaa ja Romanipoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotusten toimeenpanoa.¹⁵⁸

Suomessa romanijärjestöt tekevät laajasti työtä nuorten ja perheiden kanssa. Useita järjestöjen hankkeita rahoittaa Stea. EU:n osarahoittamassa Oulun ammattikorkeakoulun ja Nuorten Ystävien yhteisessä Romano – Osallisena yhdessä -hankkeessa *Osallisena yhdessä* (2025–2028) tuetaan Pohjois-Pohjanmaan alueen romaninuorten (15–29-vuotiaat) aktiivista osallistumista, hyvinvointia, työelämätaitoja sekä kiinnittymistä koulutukseen ja työmarkkinoille edistäen osallistujien pärjäävyyttä ja uskoa tulevaisuuteen.¹⁵⁹

Suomen Romanifoorumi ry:n *Mahdollisuus osallisuuteen* -hanke 1.9.2023-31.8.2026 on tarkoitettu erityisesti työelämän ja ammatillisen koulutuksen ulkopuolella oleville romanitaustaisille.¹⁶⁰ Hanketta toteuttaa Diak ja Suomen Romanifoorumi. Hanketta osarahoittaa Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+).

Opetushallitus teki vuonna 2025 selvitykseen romanioppilaiden perusopetuksesta.¹⁶¹ Selvityksen mukaan romanilasten koulunkäynnissä on edistytty ja koulutusta arvostetaan. Lähes kaikki selvitykseen haastatellut huoltajat (96 %) kokivat koulun ja kodin välisen yhteistyön erittäin hyväksi. Sen sijaan yli 90 prosenttia oppilaista ja huoltajista toivoi, että romanikulttuuri näkyisi kouluissa nykyistä enemmän. Selvityksen mukaan romanioppilaat myös pitävät koulunkäynnistä ja osallistuvat aktiivisesti opiskeluun. He kokevat kuitenkin haasteellisiksi koulupolun nivelvaiheet, kuten siirtymän alakoulusta yläkouluun erityisesti silloin, kun he ovat ainoita romanitaustaisia oppilaita koulussa.

- **Saamelaislapset ja -nuoret**

Vuoden 2023 Saamelaiskäräjävaalien aikaan tehtyjen tilastojen mukaan saamelaisten lukumäärä Suomessa oli 11 589. Heistä saamelaisten kotiseutualueella asui 3 371, kotiseutualueen ulkopuolella Suomessa 7 540 ja ulkomailla 678. Alaikäisiä heistä oli 2445, joista kotiseutualueella asui 610, muualla Suomessa 1786 ja ulkomailla 49.¹⁶²

Erillisiä tilastointeja esim. saamelaisia koskevasta lapsiperheköyhyydestä ei Suomessa oikeastaan ole. Suomesta puuttuvat saamelaislasten ja saamelaisperheiden hyvinvointia seuraavat säännölliset indikaattorit ja tutkimukset. THL:n kouluterveyskyselyn saamelaisten kotiseutualuetta

¹⁵⁶ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8345-8>

¹⁵⁷ <https://stm.fi/cerv-hanke-rakkavaha-dieliposta>

¹⁵⁸ <https://stm.fi/-/yhteisotapahtumien-vuosi-2025>

¹⁵⁹ <https://oamk.fi/hankkeet/romano-osallisena-yhdessa/>

¹⁶⁰ <https://www.romanifoorumi.fi/mahdollisuus-osallisuuteen/>

¹⁶¹ Romanioppilaiden perusopetuksen tilanne ja opetuksen resurssit. OPH Raportit ja selvitykset 2025:7

¹⁶² Saamelaiskäräjät tilastoi saamelaisten määrää saamelaiskäräjävuosina. Saamelaisten lukumäärä vuoden 2023 saamelaiskäräjien vaaleissa.

koskevan erillisajon tuloksista vuonna 2021 voi tehdä jotain päätelmiä saamelaisten kotiseutualueen lasten hyvinvoinnista.

Saamelaisbarometrin mukaan saamenkielistä oppimateriaalia, digikirjoja ja pelejä ei ole riittävästi tarjolla. Vastaajat toivovat erityisesti lisää materiaaleja lapsille ja nuorille. Saamenkieliset työntekijät joutuvat tekemään paljon työtä tuottaessaan materiaalia, koska valmista materiaalia ei ole saatavilla.¹⁶³

Valtioneuvosto asetti saamelaisten totuus- ja sovintokomission yhdessä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa vuonna 2021. Totuus- ja sovintokomission loppuraportti julkaistiin joulukuussa 2025 ja se sisältää useita ehdotuksia saamelaisten aseman parantamiseksi.¹⁶⁴

- **Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret**

Ulkomaalaistaustaisia 0–17-vuotiaita lapsia oli Suomessa Tilastokeskuksen tilaston mukaan vuoden 2024 lopussa yhteensä 136 857, heistä hieman yli puolet (55 %) oli syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisten lasten osuus oli 13,5 prosenttia kaikista Suomessa asuvista 0–17-vuotiaista lapsista.¹⁶⁵

Ilman huoltajaa maahan saapuneiden lainsäädäntöä ja viranomaisvelvollisuuksia on kolmen ministeriön (sisäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö) hallinnonalalla. Alaikäisten huolenpidosta ja asumisesta vastaa ensin Maahanmuuttovirasto ja kotikunnan saamisen jälkeen hyvinvointialueet. Hyvinvointialueella annettavista palveluista säädetään kotoutumislaisissa (Laki kotoutumisen edistämisestä 14.4.2023/681) sekä sosiaalihuoltolaisissa (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301).

Vuonna 2024 Suomesta sai kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua 516 alaikäistä ilman huoltajaa maahan tullutta. Heistä 2/3 oli ukrainalaisia. Vuoden 2025 alustavien tilastojen mukaan kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua sai 367 ilman huoltajaa saapunutta alaikäistä ja ukrainalaisia heistä oli hieman yli puolet. Ukrainalaisten tilapäistä suojelua saavien, ilman huoltajaa saapuneiden lasten määrän vuoksi perheryhmäkoteja on perustettu lisää ympäri Suomea ja asiakasryhmää on nyt sijoittunut alueille, jossa ei aiemmin ole ollut perheryhmäkoteja. Palvelujärjestelmän rakenteelliset muutokset korostavat entistä vahvemmin kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön merkitystä. Viimeisten vuosien aikana on pyritty vahvistamaan hallinnonalojen yhteistyötä lasten tarpeisiin vastaamisessa ja palveluiden järjestämisessä. Vuoden 2023 sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen yhteydessä vastuu kunnissa asuvien ilman huoltajaa saaneiden lasten huolenpidosta ja asumisen järjestämisestä sekä perheryhmäkotien perustamisesta siirrettiin kunnilta hyvinvointialueille, koska toiminta nähtiin luonteeltaan sosiaalihuollon palveluihin kuuluvaksi.

Hoivavastuun ja perheryhmäkotien siirtämistä vuoden 2023 alussa hyvinvointialueiden vastuulle ja sosiaalihuoltolain piiriin on perusteltu ennen kaikkea sillä, että muutos vahvistaa ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten yhdenvertaisuutta ja oikeutta turvallisiin, tasalaatuisiin palveluihin. Aiemmin perheryhmäkotien juridinen perusta ja käytännön toteutus vaihtelivat alueittain, mikä johti eroihin lasten saamassa tuessa ja oli lapsen edun vastaista. Uudistuksella haluttiin varmistaa, että perheryhmäkodit toimivat selkeän lainsäädännön puitteissa sosiaalihuollon palveluina ja että niiden toiminta, henkilöstömitoitus, tilat ja valvonta täyttävät yhtenäiset, lapsen oikeuksia korostavat vaatimukset. Muutos kokoaa vastuun sosiaali- ja terveyspalveluista hyvinvointialueille, mikä tukee lasten kokonaisvaltaista hoivaa, sujuvampia palveluketjuja ja parempaa viranomaisyhteistyötä. Tavoitteena on varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevat lapset saavat turvallisen arjen, johdonmukaisen tuen sekä lainmukaiset, laadukkaat palvelut kaikkialla Suomessa.

¹⁶³ Saamebarometri. Selvitys saamen kielilain piiriin kuuluvien viranomaisten näkemyksistä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/0bc11c2d-6f75-4a71-b237-fb79ba4672fd/content>

¹⁶⁴ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-940-3>

¹⁶⁵ Tilastokeskus määrittelee ulkomaalaistaustan seuraavasti: lapsi on ulkomaalaistaustainen, jos hänen molemmat vanhempansa tai ainoa tiedossa oleva vanhempansa on syntynyt ulkomailla.

Kansallinen lainsäädäntö (laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023), jäljempänä kotoutumislaki) turvaa ilman huoltajaa saapuneelle tukitoimia siihen saakka, kun hän täyttää 23-vuotta. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleille tarjottavan tuen tarkoituksena on auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiseen. Tuki voidaan toteuttaa viranomaisen omana toimintana tai ostettuna palveluntuottajilta. Nuoren saaman tuen laajuuteen ja sisältöön vaikuttaa ensisijaisesti hänen yksilöllinen tuen tarpeensa, arjessa selviämisen taidot sekä psyykinen ja fyysinen terveys. Moniammatillisesti tehty palvelutarpeen arviointi on tuen suunnittelun pohjana. Yksilöllinen tuki voi sisältää esimerkiksi sosiaalihuoltolain ja kotoutumislain nojalla tarjottavia palveluita, jotka tukevat nuoren kotoutumista ja itsenäistymistä.

Suomessa on pyritty kiinnittämään erityistä huomiota ilman huoltajaa saapuneiden tuen tarpeen jatkuvuuteen ja asiakasryhmän erityisiin tarpeisiin jo ennen viime vuosina tapahtuneita muutoksia. Työ- ja elinkeinoministeriön Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen Datahuoneella teettämän (julkaisemattoman) selvityksen perusteella, vuosina 2015–2016 Suomeen turvapaikanhakijana saapuneista ilman huoltajaa saapuneiden työllisyys- ja koulutusaste on muita samoina vuosina aikuisena saapuneita korkeampi. Huomion kiinnittäminen tämän henkilöryhmän palveluihin ja tukemiseen on edistänyt nuorten kotoutumista ja yhteiskuntaan integroitumista.

- **Väkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret**

Myönteinen kehitys väkivallan vähenemisestä ei näytä jatkuvan¹⁶⁶. Poliisin tilastojen mukaan alaikäisiin lapsiin ja nuoriin kohdistunut väkivalta on lisääntynyt, erityisesti 10–14-vuotiaiden uhrimäärät ja alle 15-vuotiaiden epäiltyjen osuus ovat kasvaneet¹⁶⁷. Vakavat väkivallanteot ovat lisääntyneet alle 18-vuotiaiden ja erityisesti alle 15-vuotiaiden keskuudessa. Uhria nöyryyttäviä tekoja on kuvattu ja jaettu sosiaalisessa mediassa. Tällaista esiintyy erityisesti nuorten keskuudessa. Nöyryyttävien videoiden leviäminen aiheuttaa henkistä lisänöyryytystä uhreille. Kuvamateriaalia saa harvoin verkosta kokonaan ja lopullisesti pois, joten teolla voi olla kauaskantoiset seuraukset. Oikeusministeriössä on myös menossa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2023–2027. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa nuoriso- ja jengirikollisuuden lisääntyminen tunnistetaan vakavaksi ongelmaksi.

Väestön kokoon suhteutettuna ulkomaalaistaustaisen nuorten rikosepäilyjen määrä on noin 2–3-kertainen suomalaistaustaisiin nuoriin nähden. Tämä ylijedustus on ollut erityisen voimakasta ryöstörikoksissa. Suomessa ja monissa vertailumaissa katujengeihin liittyvät henkilöt ovat pääosin täysi-ikäisiä henkilöitä, jotka monissa tapauksissa ovat ulkomaalaistaustaisia.

Lähisuhde-väkivaltarikokset ja alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat yleistyneet, mutta ilmoitusalttiuden kasvu ja lakimuutokset voivat osaltaan selittää tilastoissa näkyvää kehitystä. Kyselytutkimusten perusteella nuorten väkivaltakokemukset ovat pitkällä aikavälillä vähentyneet, vaikka tietyt väkivallan muodot, kuten koettu seksuaalinen häirintä ja henkinen väkivalta perheessä, ovat lisääntyneet. Haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät, kuten kodin ulkopuolelle sijoitetut ja vähemmistöihin kuuluvat nuoret, raportoivat väkivaltakokemuksia useammin kuin muut.¹⁶⁸

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten luvattomat poissaolot sijaishuoltopaikoista ovat lisääntyneet 2010-luvulla. Vuonna 2013 kirjattiin 2 525 tapausta. Vuoteen 2020 mennessä määrä oli noussut 3

¹⁶⁶ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/39619f17-7d02-4e9f-b0c6-5a1e38d5b34c/content> (s. 29)

¹⁶⁷ Kaakinen, M. & Raeste, A. 2023. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutinseurantajärjestelmissä. Teoksessa: Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.) Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma – Väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17. Ks. myös <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/39619f17-7d02-4e9f-b0c6-5a1e38d5b34c/content>

¹⁶⁸ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/39619f17-7d02-4e9f-b0c6-5a1e38d5b34c/content>

733:een, ja samalla myös poissaolojen kestot ovat pidentyneet.¹⁶⁹ Poissaoloihin liittyy usein päihteiden käyttöä sekä kohonnut riski rikoksiin syyllistymiseen tai rikoksen uhriksi joutumiseen.¹⁷⁰

THL:n Kouluterveyskyselyn mukaan tyttöjen kokemus seksuaalinen häirintä on vähentynyt. Noin joka kolmas 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä ja lukiossa tai ammattikoulussa opiskelevista tytöistä oli kokenut seksuaalista häirintää tai ahdistelua kuluneen 12 kuukauden aikana. Tämä on selvästi vähemmän kuin vuosina 2021 ja 2023, jolloin niitä oli kokenut noin puolet tytöistä.¹⁷¹

Kouluterveyskyselyn mukaan syrjinnän kokemukset koulussa ja vapaa-ajalla olivat vuonna 2025 yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla, lapsilla ja nuorilla, joiden koettu sukupuoli oli muu kuin virallinen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen muu kuin hetero, tai jotka olivat sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Kodin ulkopuolelle sijoitetut ovat kokeneet kiusaamisen ja väkivallan muotoja muita yleisemmin. Myös ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ovat kokeneet kiusaamisen, syrjinnän ja väkivallan muotoja pääsääntöisesti yleisemmin kuin suomalaistaustaiset. Seksuaalisen ehdottelun ja ehdottelun osalta syntyneen mukaiset erot kokemusten yleisyydessä ovat pienempiä.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvista 8.–9.-luokkalaisista 22 prosenttia ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista 16 prosenttia joutui koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa lukukauden aikana vuonna 2025. Muilla nuorilla vastaava osuus oli 7–8 prosenttia. Kaikki kiusaamistavat olivat noin kaksi–kolme kertaa yleisempiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla 8.–9.-luokkalaisilla kuin muilla nuorilla. Hälyttävää on se, että kiusaamisen kokemukset ovat lisääntyneet aikaisempiin tutkimusvuosiin nähden.¹⁷²

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vastaisesta työstä

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä kehitetään Suomessa monin tavoin. Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033¹⁷³ on poikkihallinnollinen, valtioneuvostotasoinen kansallinen toimenpidesuunnitelma, jonka tavoitteena on ehkäistä erityyppistä 0–17-vuotiaisiin kohdistuvaa väkivaltaa Suomessa vuosina 2026–2033. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi työtä yhdessä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Suunnitelman 27 toimenpidettä on jaettu viiteen teemakokonaisuuteen: 1) Tietopohja ja sen kehittäminen, 2) Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus, 3) Lähisuhdeväkivalta perheessä, 4) Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta sekä 5) Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta.

Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma

Lanzaroten sopimuksen kansallista toimeenpanosuunnitelmaa¹⁷⁴ toimeenpantiin vuosina 2022–2025. Toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy yhteensä 33 toimenpidettä, jotka on jaettu kolmen teeman alle: väkivallan ennaltaehkäisy, lasten suojelu väkivallalta sekä kansallisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistäminen seksuaalista riistoa ja seksuaaliväkivaltaa vastaan. Lanzaroten sopimuksen toimeenpano on nyt sisällytetty uuteen Väkivallaton lapsuus suunnitelmaan vuosille 2026–2033.

¹⁶⁹ Isoniemi, S. (2023). Luvaton poissaoleminen sijaishuoltopaikasta: Poliisin antama virka-apu lastensuojeluviranomaiselle vuonna 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2023:20. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8676-3>

¹⁷⁰ Kekkonen O. & Pekkarinen E. 2024. Hatkassa lapsen silmin: Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2024:1. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-839-6>

¹⁷¹ <https://thl.fi/-/kouluterveyskysely-2025-lapset-ja-nuoret-tarvitsevat-aikuisten-tukea-terveellisiin-elintapoihin-yha-useampi-voi-puhua-asioistaan-vanhempiensa-kanssa>

¹⁷² <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/dd985164-e0e7-498a-9c66-1321e40d1764/content>

¹⁷³ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5996-5>

¹⁷⁴ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma

Vuosille 2026–2033 laadittu Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma edistää sopimuksen kansallista täytäntöönpanoa. Toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy pitkän ajan tavoitteita ja 37 toimenpidettä. Suunnitelmassa on tämän lisäksi kolme läpileikkaavaa tavoitetta: sukupuolen ja erilaisten risteävien haavoittuvuustekijöiden huomioimisen vahvistaminen, rakenteiden, koordinaation ja moniammatillisen yhteistyön lujittaminen sekä tietopohjan vahvistaminen väkivallan ehkäisyssä ja torjunnassa.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma ja Väkivallaton lapsuus -suunnitelma on laadittu samanaikaisesti ja siten, että ne täydentäisivät toisiaan, eivätkä olisi päällekkäisiä.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lähisuhde- ja perheväkivallan vastaisen työn suunnittelusta ja ohjauksesta. Ministeriön tavoitteena on ennaltaehkäistä väkivaltaa ja kehittää valtakunnallista palvelujärjestelmää siten, että se pystyy tarjoamaan lähisuhde- ja perheväkivallan eri osapuolille palveluja ja tukea asuinpaikasta riippumatta.

Hyvinvointialueet järjestävät väkivallan uhreille sosiaali- ja terveyspalveluita, joiden lisäksi valtio vastaa turvakotipalveluiden ja Nollalinja auttavan puhelimen toiminnan järjestämisestä. Turvakodit on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille tai perheille. Turvakotien asiakkaille tarjotaan muun muassa ympärivuorokautista turvattua asumista, kriisiapua ja psykososiaalista tukea. Turvakodit ovat asiakkaalle maksuttomia ja niihin voi mennä oma-aloitteisesti. Lisäksi muista palveluista ohjataan asiakkaita turvakoteihin.¹⁷⁵

Nollalinja auttava puhelin (080 005 005) tarjoaa tukea lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohdanneille, heidän läheisilleen ja ammattilaisille. THL vastaa toiminnan järjestämisestä ja palvelun toteuttaa Settlementti Tampere ry. Oikeusministeriö rahoittaa Nollalinjaa.¹⁷⁶

Seri-tukikeskukset toimivat yli 16-vuotiaiden seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden henkilöiden tukena. Tukikeskukseen voi mennä henkilö itse, omaisten/läheisten kanssa tai viranomaisen ohjaamana. Seri-tukikeskuksista on saatavilla oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea, psykologista neuvontaa ja terapiaa.¹⁷⁷

Väkivallan vastaisen työn verkkosivusto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on sivusto väkivallan vastaiseen työhön. Lisäksi THL:n verkkokoulut tarjoavat tietoa väkivaltailmiöistä ja antavat työkaluja väkivallan tunnistamiseen, puuttumiseen ja ehkäisyyn. Monipuolisia oppimateriaaleja sisältävät koulutukset ovat saatavilla verkossa maksuttomasti. Verkkokoulujen aiheena ovat muun muassa Digitaalinen väkivalta - verkkokoulu, Ihmiskauppa sote-palveluissa kohdattavana ilmiönä, Kunniaan liittyvä väkivalta - verkkokoulu, Nuorten väkivallan ehkäisy -verkkokoulu, Sukupuoliistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa -verkkokoulu ja Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy.

Barnahus-malli

Barnahus-malli¹⁷⁸ on lapsen kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvittämiseen kehitetty malli, joka perustuu monialaiseen työskentelyyn ja lapsen edun ohjaamaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Barnahus-mallin avulla pyritään lisäämään lapsiystävällisyyttä ja parantamaan väkivaltaa kokeneiden lasten saaman tuen ja hoidon saatavuutta ja laatua. Barnahus-mallissa keskeistä on yhteistoiminta poliisien, syyttäjien ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kesken. Malli kattaa esitutkinnan, lapsen kuulemisen, lääketieteelliset tutkimukset, sekä prosessiin liittyvään lapsen suojelun ja psykososiaalisen tuen antamisen. Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt

¹⁷⁵ Turvakotipalvelut <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut>

¹⁷⁶ <https://nollalinja.fi/>

¹⁷⁷ <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>

¹⁷⁸ <https://barnahus.fi/en/>

1,9 miljoonaa euroa valtionavustusta Barnahus-mallin jatkokehittämiseen ja vakiinnuttamiseen vuosille 2025–2027.¹⁷⁹

Sosiaali- ja terveysministeriössä on parhaillaan valmisteilla uusi laki, jolla säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä, jotka avustavat lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä. Valmistelun yhtenä tarkoituksena on saattaa sääntely vastaamaan lapsiystävällisessä oikeudenkäytössä tapahtunutta kansainvälistä kehitystä. Tavoitteena on lapsen edun turvaaminen esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä vahvistamalla. Yksiköt avustaisivat poliisia lapsen kuulemisessa tai sen suunnittelemisessa. Lailla vakiinnutettaisiin Barnahus-hankkeessa kehitetty moniammatillinen yhteistyö pysyväksi osaksi oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toimintaa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2027 alusta.

Nuorisorangaistuksen käytön lisääminen

Hallitus esittää lakimuutoksia, joilla pyritään *lisäämään nuorisorangaistuksen* käyttöä, selkeyttämään sen asemaa seuraamusjärjestelmässä ja parantamaan rangaistuksen vaikuttavuutta. Nuorisorangaistuksen pääasiallinen kohderyhmä ovat alle 18-vuotiaana rikoksen tehneet nuoret, jotka tarvitsevat intensiivistä tukea sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tavoitteena on vähentää nuorisorikollisuutta. Esityksen mukaan nuorisorangaistuksen käyttöä tehostettaisiin pidentämällä rangaistuksen enimmäiskesto yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Lisäksi nuorisorangaistukseen voitaisiin jatkossa tuomita myös rikoksen moitittavuuteen liittyvien seikkojen perusteella silloin, kun rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat siihen tuomitsemista. Rikoksen vakavuus lisättäisiin siten vaihtoehtoiseksi perusteeksi tuomita nuorisorangaistus. Tavoitteena on, että nuorisorangaistus tulisi nykyistä laajemmin huomioon otettavaksi seuraamusvaihtoehdoksi. Esityksellä tavoitellaan nuorisorangaistuksen käytön lisääntymistä nykyisistä yksittäisistä tuomioista noin 100–150 tuomioon vuodessa. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että rangaistuksen käytön lisääntyminen johtaa nuorten rikollisuuden vähentymiseen ja sen myötä myös kustannussäästöihin. Tarkoituksena on saada lait voimaan 1.1.2027.¹⁸⁰

4 Rahoitus (Funding)

EU:n rakennerahastot (ohjelmakausi 2021–2027)

ESR+ - toimintalinja 4 / Erityistavoite 4.1.7: ESR+:n valtakunnallisen Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta -teeman tavoitteena on parantaa lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia merkitykselliseen elämään ja aktiiviseen osallisuuteen yhteiskunnassa. Valtakunnalliset pilotti- ja kehittämishankkeet keskittyvät seuraaviin teemoihin:

Haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden tunnistaminen ja arjessa tukeminen torjumalla ylisukupolvista syrjäytymistä ja oppimiseroja erityisesti työmarkkinoiden ulkopuolella olevia, vähävaraisia tai muutoin vaikeassa asemassa olevia perheitä ja niissä asuvia lapsia, nuoria ja vanhempia aktiivisesti tukemalla ja kannustamalla.

Lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa työskentelevien eri alojen ammattilaisten osaamisen vahvistaminen kehittämällä toimintakulttuureja ja –käytäntöjä lasten, nuorten ja perheiden pärjäävyyttä ja osallisuutta edistäviksi sekä vahvistamalla voimavaraistavan ohjauksen ja tuen osaamista varhaiskasvatuksessa, kaikilla koulutusasteilla ja siirtymä-/nivelpaiheissa.

¹⁷⁹ <https://stm.fi/-/barnahus-kehittamistyohon-myonnettiin-1-900-000-euroa-valtionavustusta>

¹⁸⁰ Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2026 vp) https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_8+2026.aspx

Lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa tukeminen aktiiviseen ja yhdenvertaiseen osallistumiseen kulttuuri- ja liikuntapalveluihin sekä ohjattuun vapaa-ajan toimintaan.

ESR+ -toimintalinja 5: Sosiaalisten innovaatioiden Suomi, Erityistavoite 5.1: Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen. Lastensuojelun alueellisten pilottien, joita ohjataan kansallisella koordinaatiohankkeella, yhteisinä strategisina tavoitteina ja painopisteinä ovat:

- 13–17- vuotiaiden lasten sijoitusten määrän vähentäminen laadukkailla ja vaikuttavilla, lasten ja perheiden arjen tarpeisiin vastaavilla lastensuojelun avohuollon tukitoimilla, työmenetelmillä ja palveluilla;
- koko perheen ja erityisesti vanhemmuuden tukeminen huostaanottotilanteessa, huostaanoton aikana ja sitä purettaessa sekä muissa siirtymävaiheissa, jotta perheen vuorovaikutussuhteet ja toimintavalmiudet vahvistuisivat eikä kukaan jäisi yksin;
- jälkihuollon uudistaminen monialaiseksi aikuistumisen tueksi, jotta kaikilla nuorilla olisi valmiudet pärjätä itsenäisesti ja edetä tavoitteidensa suuntaisesti koulutukseen ja työelämään;
- lastensuojelun sijaishuollon palvelujen ja muun palvelujärjestelmän systemaattisen yhteistyön kehittäminen ja uudistaminen siten, että palvelujärjestelmä kykenee vaikuttavasti ja pitkäjänteisesti vastaamaan sijaishuollossa olevien lasten mielenterveys- ja päihdeongelmiin.

ESR+ -toimintalinja 6: Aineellista puutetta torjuva Suomi: Erityistavoite Eväitä elämään. Ruokavirasto välittävänä toimielimenä rahoittaa toimintalinjassa sekä valtakunnallista että alueellista toimintaa.

Tavoitteena on auttaa heikommassa asemassa olevia tarjoamalla tukea elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden hankintaan. Samanaikaisesti pyritään tarjoamaan muita palveluja, joilla avunsaajien tilannetta parannetaan.

5 Seuranta (Monitoring)

Osana kansallista lapsistrategiaa Tilastokeskus kartoitti lasten hyvinvointia kuvaavassa indikaattorityössä yli 2 400 lasten hyvinvointia kuvaavaa indikaattoria¹⁸¹. Tilastokeskus laati myös tietojen esittämisen viitemallin (kymmenen eri tiedon osa-alueita) sekä kokosi samaan excel-tiedostoon lapsia koskevat indikaattorit.¹⁸² Indikaattorien kartoittamiseen liittyvää työtä aloitettiin myös Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) kanssa.

Tilastokeskus jatkaa kansallisen lapsistrategian kanssa Lapsiteema-indikaattorisivuston kehittämistä. Tätä työtä tullaan hyödyntämään myös eurooppalaisen lapsitakuun seurannassa. Indikaattorityötä jatketaan myös lapsiasiavaltuutetun lapsiasianeuvottelukunnan yhteyteen perustettavassa alatyöryhmässä, joka keskittyy eurooppalaisen lapsitakuun seurannan ja toimeenpanon tukemiseen. Tukiryhmän yhtenä keskeisenä tavoitteena on arvioida ja kehittää lapsitakuun seurantaa sekä arvioida ja koota siihen sopivia indikaattoreita.

Suomen indikaattorityö ja tilastojen kerääminen ovat kansainvälisesti arvostettuja niiden poikkeuksellisen perusteellisuuden ja läpinäkyvyyden vuoksi. Suomessa tiedonkeruu perustuu tarkkaan suunniteltuihin menetelmiin, vahvaan lainsäädäntöön sekä pitkäjänteiseen yhteistyöhön viranomaisten, tutkimuslaitosten, kuntien ja hyvinvointialueiden kesken. Tilastot tuotetaan

¹⁸¹ Lapsia koskeva tieto. Tietopohjan tila ja kehittämistarpeet. Tilastokeskuksen työpaperi 1/2023.

¹⁸² Statistics Finland's progress in a holistic mapping of data and statistics on children in line with the National Child Rights Strategy https://unece.org/sites/default/files/2024-03/8TransMonEE%20WP24%20FIN_ENG_0.pdf

systemaattisesti, kattavasti ja mahdollisimman laadukkaasti, mikä mahdollistaa tarkat ja vertailukelpoiset indikaattorit yhteiskunnan eri osa-alueista. Tämä huolellisuus luo perustan luotettavalle päätöksenteolle ja vahvistaa Suomen mainetta avoimen ja laadukkaan tietotuotannon edelläkävijänä. Lapsitakuun seurannan kannalta tärkeää on kartoittaa olemassa olevista indikaattoreista seurantaan ja toimeenpanon tukeen sopivimmat.

Köyhyys voidaan määritellä niin henkilön tulojen kuin kokemuksenkin perusteella. Kelan toimeentulotuen saaminen tai mediaanitulojen alle jäävät tulot viittaavat köyhyyteen, mutta paremman kuvan saa yhdistämällä useita mittareita.¹⁸³ AROPE Eurostatissa ja Tilastokeskuksen elinolotilasto ovat yhteneväisiä, koska ne perustuvat samaan EU-SILC-tutkimukseen, samoihin määritelmiin ja samaan laskentamenetelmään. Tilastokeskus tuottaa Suomen luvut EU-SILC-aineistosta ja Eurostat käyttää samoja lukuja EU-vertailuihin.

Lapsistrategian indikaattorityötä tukee myös pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa toiminnan periaatteeksi kirjattu lainvalmistelun laadukkaan ja tietoperusteisen vaikutusarvioinnin edistäminen sekä tietoon perustuva päätöksenteko. Tavoitteena on hyödyntää yhteiskunnallisia tietovarantoja ja tutkittua tietoa aktiivisesti päätöksenteossa, jotta rajalliset resurssit voidaan kohdistaa vaikuttaviin toimenpiteisiin.

6 Hallinto ja sidosryhmien osallistaminen (Governance and involvement of stakeholders)

Eurooppalaisen lapsitakuun kansalliseen toimintasuunnitelmaan on kirjattu läpileikkaavasti yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Kansallisen lapsistrategian komiteamietintöön on kirjattu, että lapsistrategiaa pannaan suunnitelmallisesti toimeen eri hallinnonalat ja yhteiskunnan osa-alueet yhdistävällä tavalla. Kansallista lapsistrategiaa toteutetaan poikkihallinnollisesti ja yhteistyötä tehdään laaja-alaisesti valtionhallinnon eri toimijoiden kanssa. Lapsistrategia toimii myös paitsi hallinnon rajat ylittäen myös hallinnon alat ylittäen tehden yhteistyötä myös kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Täten myös lapsitakuun implementointiin ja seurantaan liittyvä työ tavoittaa laaja-alaisesti eri toimijoita. EU lapsitakuu työ yhdistyy kiinteästi valtioneuvostossa myös muuhun EU politiikkaan ja kehittämiseen.

Kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävä kehittämyyhteistyö on tärkeää lapsiperheköyhyyden vähentämisessä ja erityisten lapsiryhmien tukemisessa. Järjestöillä on asiantuntemusta perheiden arjen haasteista sekä kyky tavoittaa ryhmiä, jotka jäävät helposti palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Yhteistyö vahvistaa tiedon laadukkuutta, parantaa toimien kohdentumista ja varmistaa, että ratkaisut perustuvat lasten ja perheiden tarpeisiin. Kansalaisyhteiskunnalle tehtiin lapsistrategian toimesta kysely 2025, jossa tiedusteltiin muun muassa yhteistyötarpeita kansalaisyhteiskunnan ja lapsistrategian välillä. Esille nousivat erityisesti lapsi- ja perhejärjestöjen osalta, että lapsitakuun toimeenpanoon liittyvät kysymykset ovat kiinnostavia ja tällä osa-alueella halutaan tehdä yhteistyötä. Erityistä huolta esitettiin lapsiperheköyhyyden lisääntymisestä. Asiaan liittyviä keskusteluja onkin järjestetty erityisesti lapsi- ja perhejärjestöjen sekä Kirkkohallituksen kanssa mutta myös vammaisjärjestöjen kanssa. Keskusteluja eri asiakokonaisuuksien äärellä työskentelevien kansalaisjärjestöjen kanssa on tarkoitus jatkaa eri teemoista vuoden 2026 aikana.

Lapsistrategia tulee hyödyntämään myös lapsilta ja nuorilta eri yhteyksissä laajasti kerättyä tietoa lapsitakuun implementoinnissa ja seurannassa.

¹⁸³ Parhaan kuvan köyhyydestä saa yhdistämällä eri mittareita <https://tietotarjotin.fi/uutinen/1114964/parhaan-kuvan-koyhydesta-saa-yhdistamalla-eri-mittareita>

7 Suunnittelut toimet ja hyvät käytännöt (Planned actions ja good practices)

Eurooppalaisen lapsitakuun edistämiseksi ja seuraamiseksi Suomessa tehdään työtä osana lapsi- ja perhepolitiikka ja kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on myös varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja päätöksenteossa. Lapsiasiavaltuutettu tekee pitkäjänteistä yhteistyötä lapsistrategian kanssa lapsitakuun suositusten ja tavoitteiden toteutumiseksi.

Lapsistrategia on perustamassa lapsiasianeuvottelukunnan yhteyteen alatyöryhmää, joka kokoaa laajasti eri toimijatahoja lapsitakuun edistämisen ja seurannan tueksi.

Kansallisessa lapsistrategiassa on edistetty lapsivaikutusten arviointia ja lapsibudjetointia kaikilla hallinnon tasoilla. Osana lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistyötä on vahvistettu lasten ja nuorten kuulemisen käytäntöjä ja rakenteita valtionhallinnossa. Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin vahvistamiseksi lapsistrategialla on verkkokoulutuskokonaisuus lapsen oikeuksista¹⁸⁴ eri alojen ammattilaisille sekä päättäjille. Oma kokonaisuutensa on lapsivaikutusten arviointi lainvalmistelussa -koulutusmoduulinsa.

8 Yhteenveto (Conclusion)

Kansallisen lapsitakuun toimeenpanon ja seurannan kehittämiseksi on tehty paljon työtä, ja Suomi on osallistunut aktiivisesti politiikkatyöhön myös EU-tasolla. Se, että lapsitakuun toimeenpano on osa lapsistrategian toimeenpanoa, on merkittävä etu. Lapsistrategia on hallituskaudet ja hallinnonalat ylittävää toimintaa sekä poikkihallinnollista, mikä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lapsitakuun toimeenpanon ja seurannan. Lapsistrategian tavoitteena on myös nostaa läpileikkaavasti sekä erityisesti esiin haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumista ja hyvinvointia, kuten myös eurooppalaisessa lapsitakuussa on tavoitteena. Lisäksi lasten osallisuuden edistäminen ja vahvistaminen tukee lapsitakuun toteutusta.

Suomella on useita taloudellisia ongelmia ratkaistavanaan ja lapsitakuun lapsiperheköyhyyteen liittyvän tavoitteen saavuttaminen vaatii aikaa, tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja toimintaa sekä lapsi- ja perhemyönteistä politiikkaa. Suomi on näihin toimiin sitoutunut myös hallitusohjelmassa.¹⁸⁵

¹⁸⁴ <https://lapsistrategia.fi/lapsenoikeudet365/>

¹⁸⁵ Hallitusohjelman mukaisesti hallitus on luvannut edistää lapsiperhemyönteistä politiikkaa kaikilla tasoilla ja kiinnittää huomiota lapsi- ja perhevaikutusten arviointiin päätöksenteossa.